Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

> Retouradres Postbus 40225 8004 DE Zwolle

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Postbus 40225
8004 DE Zwolle
www.rvo.nl

T 088 042 42 42
wnb@rvo.nl

Onze referentie
5190027496712

Kenmerk
WNB.2022.060.toek.

Bijlagen
3

Waterschap Aa en Maas
T.a.v. [redacted]
Postbus 5035
5201 GA 'S-HERTOGENBOSCH

Datum 2 mei 2024
Betreft Beslissing op aanvraag

Geachte [redacted],

Op 13 oktober 2022 heeft u een ontheffing aangevraagd. Ik heb uw aanvraag met de herziene versie van het Activiteitenplan van 26 juni 2023 en de bijgevoegde notitie van 26 juni en de aanvulling van 5 juli 2023, beoordeeld. In deze brief licht ik dit nader toe en leest u wat mijn beslissing is.

Procedure
Dit besluit is nodig voor de dijkversterking in het kader van het project Meanderende Maas. Voor dit project heeft het waterschap Aa en Maas een projectplan Waterwet opgesteld. Omdat het hier een primaire kering betreft is op het project de coördinatieregeling als bedoeld in hoofdstuk 5, paragraaf 2, van de Waterwet van toepassing.
Het besluit is nodig voor de uitvoering van het project Meanderende Maas. Daarnaast is het besluit nodig in verband met de herinrichting van de uiterwaarden die in het project is voorzien en gelegen is in de provincies Gelderland en Noord-Brabant. Omdat de coördinatieregeling van de Waterwet niet kan worden toegepast op projectplannen die betrekking hebben op de herinrichting van uiterwaarden, hebben Provinciale Staten van beide provincies op 28 september 2022, respectievelijk 14 oktober 2022, besloten tot toepassing van de provinciale coördinatieregeling als bedoeld in artikel 3.33, eerste lid, Wet ruimtelijke ordening (Wro).

De bedoeling van beide coördinatieregelingen is om de voorbereiding en bekendmaking van alle besluiten die voor de uitvoering van het project nodig zijn, inclusief de eerdere gelegenheid tot het naar voren brengen van zienswijzen daarop, alsook het indienen van beroep daartegen, voor de verschillende besluiten op elkaar af te stemmen en gelijktijdig te doen plaatsvinden. De provincies hebben afgesproken dat Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant zijn belast met de feitelijke werkzaamheden rondom de coördinatie. Op de coördinatieprocedure is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing. Dit houdt in dat alle besluiten eerst als ontwerpbesluit ter inzage zijn gelegd en pas daarna definitief zijn vastgesteld.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Datum
2 mei 2024

Onze referentie
5190027496712

Kenmerk
WNB.2022.060.toek.

Zienswijzen
Het ontwerpbesluit en de bijbehorende stukken hebben op grond van de Algemene wet bestuursrecht van 17 augustus 2023 tot en met 27 september 2023 ter inzage gelegen. Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant hebben de terinzagelegging op de gebruikelijke wijze, via www.officielebekendmakingen.nl, bekendgemaakt. Eenieder kon gedurende een termijn van zes weken eventuele zienswijzen over het ontwerpbesluit indienen bij Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant. Alle zienswijzen zijn vervolgens doorgestuurd naar de bevoegde instantie.

In totaal zijn er 121 zienswijzen ingediend. Definitieve besluitvorming naar aanleiding van deze ingediende zienswijzen heeft plaatsgevonden op basis van de overwegingen die terug te vinden zijn in de "Nota van Antwoord zienswijzen Project Meanderende Maas". Voor een overzicht van de ingediende zienswijzen kan deze Nota van Antwoord geraadpleegd worden. De indieners van de zienswijzen zijn persoonlijk op de hoogte gesteld van de definitieve besluitvorming en de vindplaats van de door hen ingediende zienswijze(n) en de beantwoording daarvan binnen de Nota van Antwoord.
Op dit besluit is één zienswijze ingediend op 6 onderdelen van dit besluit (zie bijlage 3). De zienswijzen hebben aanleiding gegeven het besluit op enkele punten te wijzigen, namelijk de voorschriften q., w., x., ii., yy. fff., jjj., ooo. en ppp.
In de Nota van Antwoord Wnb.2023.060 (bijlage 2) wordt dit nader toegelicht.

Inhoud aanvraag
De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project 'Meanderende Maas', gelegen in de gemeenten Oss, Alphen-Chaam, West Maas en Waal en Wijchen. Het project is gericht op de kernopgaven dijkversterking, rivierverruiming (veiligheid) en gebiedsmaatregelen, waaronder natuurontwikkeling. De dijk langs de zuidzijde van de Maas op het traject tussen Ravenstein en de stuw bij Lith, voldoet niet voor alle delen aan de nieuwe veiligheidsnorm die is vastgelegd op 1 januari 2017 in de Waterwet. Het traject is daardoor één van de meest urgente, te versterken dijktrajecten binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma in Nederland.
Aan Brabantse zijde richt het project Meanderende Maas zich op de versterkingsmaatregelen aan de dijk. De rivierverruimingsmaatregelen en natuurontwikkeling worden zowel aan de Brabantse als ook aan de Gelderse zijde van de Maas uitgevoerd.

De dijkversterking vindt plaats over het tracé van de bestaande dijk en betreft het plaatsen van 19 kilometer damwand in buitengebieden en in dorpskernen[1]. De werkzaamheden aan de dijk zijn opgedeeld in 15 dijksecties tezamen met los- en laad locaties en gronddepots. In het buitengebied wordt gebruik gemaakt van buitenwaartse versterkingen, klei-inkassingen en damwanden. In de dorpskernen worden de tuimeldijken versterkt door buitenwaartse versterkingen en damwanden.
De rivierverruimende maatregelen houden in dat de rivier en uiterwaardmaatregelen parallel worden ontgraven voor de kleibehoeftes voor de versterking van de nabijgelegen dijksecties én voor afzet naar de markt.

[1] Afbeelding 4.2 en 4.10, pg. 15 en 21, Activiteitenplan 3.0 van 26 juni 2023

Bij de rivierverruimende maatregelen maakt u gebruik van 2 typen ontgravingen. Ontgravingen ten behoeve van meanders en nevengeulen dieper dan +5 meter Normaal Amsterdams Peil (hierna: NAP). Daarnaast zijn er ontgravingen ten behoeve van maaiveldverlagingen hoger dan +5 meter NAP, buiten de contouren van de te graven nevengeulen.
Dit houdt concreet in dat ongeveer 1/3 van de uiterwaarden wordt vergraven voor nevengeulen en meanders. De maaiveldverlagingen betreffen circa 2/3 van het oppervlak van de werkzaamheden in de uiterwaarden.
Daarnaast worden recreatieve voorzieningen aangelegd in de uiterwaarden en vindt natuurontwikkeling plaats.

De uitvoeringswerkzaamheden betreffen hoofdzakelijk grondverzet- en graafwerkzaamheden waaronder grondconstructies door ophogingen, stabiliteits- en pipingbermen, klei-inkassingen, buitenwaartse versterkingen, het intrillen of drukken van damwanden, bomenkap, het dempen en vergraven van watergangen, aanleggen, verleggen en onderhoud van werkwegen[2], inrichten van werkterreinen, transport van zand en/of klei naar tijdelijke opslaglocaties en/of loswallen.
Er wordt gewerkt met grondwerk-materieel; kranen, boormachines, dumpers, bulldozers, beunschepen en vrachtwagens. Voor het toepassen van damwanden wordt een heistelling ingezet. Ten behoeve van de aan- en afvoer van materiaal worden er circa (tijdelijk) 19 laad- en loslocaties geconstrueerd die overslag naar en van het water mogelijk maken. De locaties van de laad- en loslocaties zijn weergegeven op afbeelding 4.10 van het activiteitenplan van 26 juni 2023.

De werktijden zijn tussen 06:00 uur en 19:00 uur. Hierbij gaat het om grondverzet, transport en laad-en loswerkzaamheden en infrastructurele werkzaamheden. Bouwwerkzaamheden (zoals het plaatsen van damwanden) worden uitgevoerd op werkdagen tussen 07:00 uur en 19:00 uur.
Er wordt aan 2 dijkvakken aan de dijk gewerkt, parallel worden er werkzaamheden uitgevoerd in de verscheidene uiterwaarden voor de aanvoer van zand en klei voor de dijkversterking.

De realisatie start met de dijkversterking aan de Noord-Brabantse zijde. U beoogt om met de voorbereidende werkzaamheden te starten in juni 2024. De dijkversterkingsmaatregelen starten vanaf zomer 2024 met een doorlooptijd van naar verwachting drie jaar. De werkzaamheden in de uiterwaarden ten behoeve van de natuurontwikkeling starten naar verwachting juli 2024. De werkzaamheden in de uiterwaarden ten behoeve van de natuurontwikkeling lopen door tot 2028.

Het plangebied is opgedeeld in een aantal deelgebieden[3]:
Diedensche Uiterdijk:
Het hoofddoel voor de Diedensche Uiterdijk is de inrichting tot een gevarieerd rivier- en moeraslandschap waarbij de waterkwaliteits- en natuurdoelen van Rijkswaterstaat (KRW) en Provincie (NNB) gerealiseerd worden in samenhang met

[2] Ten behoeve van de uitvoeringswerkzaamheden worden primaire transportbanen aangelegd, evenwijdig aan het dijktracé. Daarnaast worden transportbanen in de vorm van dijkkruisingen aangelegd en een weg aan de binnenzijde van de dijk.

[3] afbeelding 4.12 van het Activiteitenplan 3.0 van 26 juni 2023

het versterken en beleefbaar maken van de ruimtelijke kwaliteit en versterken van de vrijetijdseconomie. Langs de huidige watergangen wordt een geul aangelegd die de originele Maasloop volgt.
Ossekamp en De Waarden:
Het hoofddoel voor de Ossekamp en De Waarden is de inrichting tot een gevarieerd rivier- en moeraslandschap waarbij de veiligheids-, waterkwaliteits- en natuurdoelen van Rijkswaterstaat (KRW), Provincie (NNB) en PAGW gerealiseerd worden in samenhang met de bijdrage aan andere doelen zoals ruimtelijke kwaliteit en vrijetijdseconomie. In de Lelyzones (parallel aan de loop van de Maas) ligt het accent op hoogwaterveiligheid in combinatie met de KRW. Daarbuiten in de voormalige meander ligt het accent op natuurontwikkeling en KRW. Er wordt ingezet op meer rietmoeras en ooibos.
*Maasbomm*el:
In de uiterwaard bij Maasbommel wordt een geul aangelegd. Deze geul dient twee doelen; te weten waterstandsdaling en KRW. De geul levert een belangrijke bijdrage aan de noodzakelijke waterstandsdaling. De KRW-opgave voor de geul is het realiseren van een geullengte van 1.500 m en is gericht op de verbetering van waterkwaliteit en waterplanten, macrofauna en vis.
Appeltern:
Verlagen van de doorsteek c.q. drempel bij Appeltern dient één doel; te weten het veroorzaken van waterstandsdaling. Bij de verlaging van het schiereiland wordt alle vegetatie verwijderd en het maaiveld verlaagd.
Overige deelgebieden en dijktrajecten:
Voor wat betreft de dijktrajecten en overige gebieden geldt dat er hier enkel sprake is van een dijkversterking of een uiterwaard verlaging. Bijvoorbeeld de uiterwaard ten noorden van Megen waar de uiterwaard wordt verlaagd en het dijktraject tussen Ravestein en Dieden[4] waar enkel een dijkversterking wordt uitgevoerd.

Voor wat betreft de fasering[5] van de werkzaamheden beoogt u de uitvoeringswerkzaamheden aan de dijk aldus uit te voeren:
1. deelgebied oost 1 Megen >Ravenstein, halverwege 2024 gedurende 2 jaar
2.dg.west 1 RWZI Ooijen > Lithoijen, halverwege 2024 gedurende 2 jaar
3.dg.oost 2 Macharen>Megen, eind 2025 gedurende 1,5 jaar
4.dg. west 2 Kasteel Oijen > Macharen, eind 2025 gedurende 1 jaar
5.dg.west 3 Kasteel Oijen > RWZI Ooijen, eind 2025 gedurende 1,5 jaar

De ontgravingen in de uiterwaarden lopen parallel aan de dijkversterking:
6. De Waarden, meander, halverwege 2024 gedurende 3,5 jaar
7. De Waarden, oeverzone, najaar 2024 gedurende 3 jaar
8. Ossekamp, De Ossekamp, najaar 2025, gedurende 2 jaar
9. Diedensche Uiterdijk, Diedensche Uiterdijk, najaar 2025, gedurende 5 jaar
10. Oeverzone Megen, uiterwaard, voorjaar 2028, gedurende ½ jaar
11. Maasbommel west, geul Maasbommel, najaar 2024, gedurende 3 jaar
12. Maasbommel oost, uiterwaard, voorjaar 2025, gedurende 1 jaar
13. Appeltern, schiereiland, najaar 2027, gedurende 1 jaar

---

[4]Inrichting van de uiterwaarden bij dit laatste traject wordt uitgevoerd door een derde partij en valt buiten de scope van dit project.

[5] Zie de fasering van de werkzaamheden per deelgebied en tijdspanne, tabel 4.1.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Datum
2 mei 2024

Onze referentie
5190027496712

Kenmerk
WNB.2022.060.toek.

U vraagt ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in de volgende artikelen:
- Artikel 3.1, lid 2 en lid 4 van de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb) voor wat betreft exemplaren van de buizerd (*Buteo buteo*), ransuil (*Asio otus*) en roek (*Corvus frugilegus*);
- Artikel 3.5, lid 2 en lid 4 van de Wnb voor wat betreft exemplaren van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*), rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) en ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*);
- Artikel 3.5, lid 1, lid 2 en lid 4 van de Wnb voor wat betreft exemplaren van de bever (*Castor fiber*) en poelkikker (*Pelophylax lessonae*),
- Artikel 3.10, lid 1b van de Wnb voor wat betreft exemplaren van de das (*Meles meles*),
- Artikel 3.10, lid 1a en lid 1b van de Wnb voor wat betreft exemplaren van de grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*).

Besluit
Ik verleen u voor de periode van 1 juli 2024 tot en met 1 juli 2029 ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1, lid 2 en lid 4 Wnb voor wat betreft het opzettelijk verstoren, vernielen, beschadigen of wegnemen van nesten van de ransuil en roek en artikel 3.1, lid 2 voor het vernielen, beschadigen of wegnemen van nesten van buizerd; artikel 3.5, lid 4 Wnb voor het beschadigen of vernielen van rust- of voortplantingsplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, de rosse vleermuis en de ruige dwergvleermuis; artikel lid 3.5, lid 2 en lid 4 voor het verstoren en beschadigen, vernielen van rust- en verblijfplaatsen van bever en de poelkikker; artikel 3.10, lid 1, sub b Wnb voor het beschadigen of vernielen van rust- of voortplantingsplaatsen van de das en de modderkruiper.

Ik verleen u geen ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1, lid 4 Wnb voor zover dit betreft het opzettelijk verstoren van de buizerd; artikel 3.5, lid 2 Wnb voor het opzettelijk verstoren van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en de ruige dwergvleermuis; artikel 3.5, lid 1 Wnb voor het opzettelijk doden of vangen van de bever en de poelkikker; artikel 3.10, lid 1, sub a Wnb voor het opzettelijk doden en vangen van de modderkruiper.

De overwegingen die ten grondslag hebben gelegen aan dit besluit worden in bijlage 1 toegelicht.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften
a. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soorten en beschreven verboden handelingen verleend.
b. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
c. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die vallen onder de bevoegdheid van onze minister conform artikel 1.3 van de wet.

d. Het gebied waarvoor de ontheffing geldt, betreft het plangebied voor de realisatie van het project 'Meanderende Maas', gelegen in de provincies Noord-Brabant en Gelderland, één en ander zoals is weergegeven in figuur 1.2 en 1.3 en 1.4 van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Activiteitenplan Wet natuurbescherming' van 26 juni 2023.
e. De ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met het bevoegd gezag indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift b noodzakelijk zijn.
f. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
g. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing, de bijbehorende brief en het Ecologisch werkprotocol op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.
h. De ontheffinghouder dient, zodra de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen bekend is, het bijgevoegde meldingsformulier, volledig in te vullen en uiterlijk vijf werkdagen voor aanvang van de werkzaamheden naar het bevoegd gezag te zenden.

Specifieke voorschriften

i. U dient, met in achtneming van onderstaande voorschriften, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven in hoofdstukken 5.4, 6.5, 8.3, 9.4, 11.3, 13.3, 15.3, 16.3 en 17 van het activiteitenplan 3.0 van 26 juni 2023, en de notitie van 26 juni 2023.
j. De werkzaamheden vinden uitsluitend plaats van 06:00 tot 19:00 uur met uitzondering van:
-de aanvoer van exceptioneel verkeer gedurende 4 maal per jaar, waarvan akte in het ecologisch werkprotocol;
k. Indien er calamiteiten[6] zijn, waardoor u genoodzaakt bent geweest om te werken buiten de tijdspanne van 06:00 tot 19:00 uur dient u RVO hiervan in kennis te stellen.
l. Gedurende de projectuitvoering, dienen geluid-reducerende maatregelen te worden ingezet opdat de beschermde natuurwaarden zo weinig mogelijk verstoring kennen. Deze maatregelen dienen te worden toegelicht en opgenomen in het ecologisch werkprotocol.
m. Er mag uitsluitend gebruik worden gemaakt van kunstmatige verlichtingsbronnen tussen 06:00 en 19:00 uur en met exceptioneel verkeer. De verlichtingsbronnen zijn gericht op de werkwegen, werkterreinen en er vindt geen verstrooiing plaats naar het omliggend terrein. Er mogen geen verlichtingsbronnen geplaatst worden binnen 75 meter van verblijfplaatsen van de aangevraagde soorten.
n. Er worden geen kunstmatige verlichtingsbronnen in het kader van de recreatieve voorzieningen aangelegd.

[6] calamiteiten: betreft een onvoorziene gebeurtenis die actie vereist vanwege een acuut risico voor de volksgezondheid of openbare veiligheid. Bv. in dit project overstromingen.

o. Gedurende de projectuitvoering dient per soort en per territorium zorg gedragen te worden dat het dier zich vrij kan blijven verplaatsen naar functies binnen zijn leefgebied. M.a.w. de verschillende ecologische functies binnen het leefgebied van een dier dienen altijd bereikbaar te blijven voor het dier. Een ecologisch deskundige dient hierop toe te zien en maatregelen in deze, dienen te worden vastgelegd in het ecologisch werkprotocol.

Ransuil

p. U dient ten aanzien van de voorgenomen werkzaamheden rekening te houden met de kwetsbare voortplantingsperiode van de ransuil. Deze periode loopt globaal van februari tot en met begin augustus, inclusief de periode wanneer de jongen van tijd tot tijd terugkeren naar het nest en afhankelijk zijn van de ouders. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kan deze periode langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige op het gebied van de ransuil.
q. Gedurende de broedperiode van de ransuil dienen er geen werkzaamheden plaats te vinden binnen 100 meter van een jaarrond beschermd nest; met uitzondering van het drukken van damwanden en werkzaamheden die minder dan 70dB meetbaar geluid veroorzaken op de nestlocatie.
r. Bij het kappen van bomen dient u roestplaatsen te ontzien in de wintermaanden van oktober tot maart, dan wel de bomen te kappen in september en oktober. De roestplaatsen dienen te worden vastgelegd in het EWP.
s. Tijdens de winterperiode dient er vanaf de schemering geen verstoring plaats te vinden binnen 75 meter van slaap/roestbomen van de ransuil.
t. De compensatienesten van de territoria R8, R10, R11 en R20 dienen zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke nest en in zelfde type (naald)boom te worden geplaatst, buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. De locatie van de compensatie ten opzichte van de huidige nestbomen dient te worden vastgelegd in het EWP.
u. Het plaatsen van een korf over de nesten R10 en R20, wordt begeleid door een ecologisch deskundige van de ransuil. De korf wordt verwijderd zodra de nestlocatie zich buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden bevindt.
v. U dient de compensatie-nestlocaties van ransuil R5, R6, R8, R10, R11 en R20 gedurende de projectuitvoering op die locaties te monitoren om het effect van deze maatregel te borgen. Na plaatsing vindt monitoring plaats gedurende drie jaar, waarbij elk jaar in de broedperiode twee bezoeken worden uitgevoerd. Monitoringresultaten dienen uiterlijk 31 december van elk jaar te worden aangeleverd aan het bevoegd gezag. Indien de resultaten daar aanleiding toe geven, kunnen aanvullende maatregelen worden opgelegd.

Buizerd

w. Om overtreding te voorkomen gedurende de broedperiode mag een broedende buizerd of het broedsel niet worden benaderd door mens en materieel binnen een contour van 75 meter. Wat betreft de geluidsbelasting van een nest gedurende de broedperiode moet de geluidsbelasting beneden de huidige achtergrondbelasting blijven door gebruik te maken van geluid reducerende maatregelen (bijvoorbeeld induwen). Of door bepaalde werkzaamheden plaats te laten vinden buiten het broedseizoen. Uitgezonderd is het gebruik van een openbare weg wanneer die zich binnen de 75 meter

van het nest bevindt en die jaarrond en regelmatig wordt gebruikt door het verkeer.

Roek

x. U dient ten aanzien van de voorgenomen werkzaamheden rekening te houden met de kwetsbare voortplantingsperiode van de roek door gedurende deze periode geen werkzaamheden uitgevoerd mogen worden, uitgezonderd het drukken van damwanden en werkzaamheden die minder dan 70dB veroorzaken op de nestlocatie. De kwetsbare periode loopt globaal van januari tot en met juli, maar kan eerder aanvangen of later eindigen afhankelijk van de heersende klimatologische en meteorologische omstandigheden. De precieze begrenzing dient in de praktijk door een ter zake kundige van roek te worden bepaald. Conform uw activiteitenplan (pp. 113) voorziet u bij de locatie aan de Molenweg geen probleem, verstoring tijdens de werkzaamheden is uitgesloten. De nesten bevinden zich buiten het plangebied op een dusdanige afstand (>130 meter) dat er geen negatief effect zal zijn door de werkzaamheden met mogelijk verstoring door geluid, beweging en trillingen. Waar het gaat om de oostelijke deelkolonie aan de Lithoijense dijk, waar 8 mogelijke nestbomen blijven staan dient u rekening te houden met de kwetsbare voortplantingsperiode van de roek, door gedurende de broedperiode geen werkzaamheden uit te voeren binnen de invloedssfeer van de nestbomen. Tenzij door de ter zake kundige voor de roek in het EWP onderbouwd kan worden dat (alternatieve) werkzaamheden geen negatieve effecten hebben op de broedsels van de roek, door bijvoorbeeld te kiezen voor induwen in plaats van intrillen.

y. De nesten en de bijbehorende nesttak(ken), van nestbomen van de noordelijke deellocatie en van de 4 te kappen nestbomen van de oostelijke deellocatie dienen voorzichtig te worden verwijderd door een ecologisch deskundige van de roek. Deze nesten en takken dienen te worden bevestigd aan geschikte takken en vorken van de te behouden 8 bomen van de oostelijke deellocatie.
Dit dient plaats te vinden buiten de broedperiode van de roek en vóór 31 december (voor de nestbouw van de roek).

z. U dient de nestlocaties van de roek van de oostelijke deellocatie en de deellocatie aan de Molenweg te monitoren om het effect van deze maatregel te borgen. Een plan van aanpak monitoring dient u in het eerste jaar na ontheffingsverlening te overleggen aan RVO. Daarbij dienen het aantal nesten van de roek op de 3 deellocaties voorafgaand aan de werkzaamheden als nulmeting te worden vastgelegd. Na plaatsing vindt monitoring plaats gedurende drie jaar, waarbij elk jaar in de broedperiode twee bezoeken worden uitgevoerd. Monitoringresultaten dienen uiterlijk 31 december van elk jaar te worden aangeleverd aan het bevoegd gezag. Indien de resultaten daar aanleiding toe geven, kunnen aanvullende maatregelen worden opgelegd.

Bever

aa. U dient bij de planning van de werkzaamheden rekening te houden met de kwetsbare voortplantingsperiode van de bever. Deze periode loopt globaal van mei tot en met augustus. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze periodes langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient

te worden bepaald door een deskundige op het gebied van de bever. Gedurende de hierboven vermelde kwetsbare periode dan wel gedurende een periode met laag water of ijsvorming dient een verstoringsvrije afstand van 30 meter vanaf de burchten te worden aangehouden.

bb. In het kader van de rivierverruimende maatregelen, dienen er meerdere hoogwaterplaatsen per territorium te worden aangelegd.

cc. Maatregelen dienen te worden genomen, ter voorkoming van verstoring door loslopende honden en/of recreanten bij rust- en verblijfplaatsen (inclusief hoogwaterplaatsen) van bever.

dd. Een plan van aanpak monitoring voor de locaties Diedensche uiterdijk (zuid), Appeltern en Ossekamp, gedurende de projectuitvoering dient te worden opgesteld om het effect van de maatregelen te borgen in het kader van de functionaliteit van het leefgebied van bever. U dient dit plan van aanpak in het eerste jaar na ontheffingsverlening te overleggen aan RVO. RVO kan aanvullende RVO kan aanvullende maatregelen opleggen in het kader van monitoring en om de functionaliteit te borgen.

<u>Maatregelen verwijderen burchten, beverpijpen en/of oeverholen:</u>

ee. Het weghalen van burchten, beverpijpen en oeverholen bij het territorium bij de Diedensche uiterdijk langs de Vliet en de Grote Plas, dient voorafgaand aan de werkzaamheden vast te worden gelegd in het EWP. Daarbij dient de locatie en aantal van de burcht(en) en holen die weggehaald worden en de verhouding hiermee tot de te behouden (kraam-)burchten en holen inzichtelijk te worden gemaakt.

ff. Voor wat betreft de werkzaamheden binnen 30 meter van de burcht, maak enkel gebruik van handmateriaal en ga stapvoets te werk om instorting van gangen te voorkomen. Daarbij dient er in één richting te worden gewerkt.

gg. Ter aanvulling op de door u vermelde maatregel (paragraaf 5.4 van het Activiteitenplan) het dichtzetten van de ingang van de burcht of oeverhol voor 3/4e met grond of boomstammetjes, dient het grond niet te worden aangestampt of te worden verdicht. De lucht dient via de bovenkant van de burcht of hol in te komen.

hh. Ter aanvulling op de door u vermelde maatregel (hoofdstuk 5.4) in het kader van het wegvangen van een bever, kan dit uitsluitend plaatsvinden tussen 1 september en 1 april, ruim voor de kwetsbare periode. Daarbij dient naast een ter zake kundige van bever deskundige ook standaard een dierenarts aanwezig te zijn omwille van het (tijdig) kunnen verdoven van aanwezige bever.

ii. Appeltern: er dient een plan van aanpak voor een compensatie-territorium drie jaar voor het weghalen van het territorium bij Appeltern, te worden overlegd aan RVO. Dit plan van aanpak dient door een ecologisch deskundige te worden ontwikkeld.

<u>Maatregelen te behouden burchten, beverpijpen en/of oeverholen</u>

jj. Er dient een verstoringsvrije afstand van 30 meter rondom deze locaties gedurende het jaar te worden aangehouden.

kk. Werkzaamheden binnen de 30 meter straal vanaf een burcht dienen buiten de kwetsbare periode en/of buiten de periode van laag water en ijsvorming plaats te vinden en altijd onder begeleiding van een beverdeskundige.

ll. Voor wat betreft de werkzaamheden binnen 30 meter van de burcht, maak enkel gebruik van handmateriaal en ga stapvoets te werk om instorting van gangen te voorkomen. Daarbij dient er in 1 richting te worden gewerkt.

Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en gewone grootoorvleermuis

mm. De essentiële vliegroutes dienen te allen tijde te kunnen blijven functioneren. Gedurende de werkzaamheden dienen hiervoor tijdelijke schermen te worden aangebracht. Deze schermen dienen direct na de kap van de bomen, in de periode november – eind maart te worden geplaatst, of indien mogelijk bij voorkeur al aan het begin van de werkzaamheden om dieren te laten wennen aan de nieuwe route.

nn. De vleermuisschermen dienen minimaal 2 meter hoog te zijn en dienen op palen te staan van minimaal 1,5 meter hoog, waarbij de schermen zelf bestaan uit stuifzanddoek of gaaswerk met een maaswijdte van maximaal 1,5cm. Schermen zijn windgevoelig en dienen goed onderhouden te worden in het actieve seizoen van vleermuizen om het functioneren ervan te kunnen waarborgen.

oo. In de nieuwe situatie, na afronding van de werkzaamheden en op het moment dat de tijdelijke schermen zijn verwijderd, dient nieuwe bomenaanplant het functioneren van de beide essentiële vliegroutes te waarborgen. Ter aanvulling op uw maatregel (pg. 92) dient deze nieuwe aanplant een kroonbreedte te hebben van 2,5 meter.

pp. Een ter zake kundige leverancier van bomen dient na de herplant van bomen gedurende een periode van 3 jaar jaarlijks te controleren dat bomen aanslaan dan wel vervangen dienen te worden. U dient RVO hierover jaarlijks te rapporteren per 1 december van desbetreffende jaar.

qq. De effectiviteit van de maatregelen ter behoud van de beide essentiële vliegroutes en de compensatie paarverblijfplaats, dient te worden gemonitord middels het uitvoeren van batdetectoronderzoek. Een plan van aanpak monitoring hiervoor dient u hiervoor in het eerste jaar na ontheffingverlening te overleggen aan RVO. RVO kan aanvullende maatregelen opleggen in het kader van monitoring.

rr. Het verlichtingsplan in het ecologisch werkprotocol dient u drie maanden voorafgaand aan de uitvoeringswerkzaamheden voor te leggen aan RVO, zoals door u vermeld onder 'Algemene Maatregelen Vleermuizen'. RVO kan aanvullende maatregelen opleggen om lichtverstoring te voorkomen.

ss. De compensatiekasten dienen op minimaal 3 meter hoogte en op verschillende exposities geplaatst te worden en voorts zo dicht mogelijk bij de locatie van de oorspronkelijke verblijfplaats.

tt. Groenstructuur langs Harensedijk (vliegroute en foerageergebied gewone dwergvleermuis en rosse vleermuis):
-voorafgaand aan de werkzaamheden dient u een overzichtskaart en lijst te laten opnemen in het ecologisch werkprotocol voor wat betreft de huidige groenstructuur met gaten en de vermelding van de afstand huidige gaten;
- een lijst van de locaties te kappen aantal bomen;
-voor wat betreft de permanente situatie dient er een overzichtskaart en lijst met vermelding van de locaties herplant aantal bomen voor een robuuste essentiële aaneengesloten vliegroute en foerageergebied. Dit dient ook te worden vastgelegd in het Ecologisch werkprotocol.

Poelkikker

uu. U dient bij de planning van de werkzaamheden rekening te houden met de kwetsbare voortplantingsperiode en winterrust van de poelkikker. Deze periode loopt globaal van halverwege maart tot en met halverwege september en resp. halverwege oktober tot en met halverwege april. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze periodes langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige op het gebied van de poelkikker.

vv. Om te voorkomen dat de poelkikker op weg naar zijn winterhabitat in de directe omgeving wordt gedood of verwond tijdens werkzaamheden dienen tussen 15 september en 1 oktober de aanwezige exemplaren van de poelkikker te worden weggevangen uit de watergang en te worden uitgezet in overwinteringsgebied buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.

ww. Om doden en verwonden van poelkikker tijdens de winterrust te voorkomen worden er geen werkzaamheden uitgevoerd in de periode november tot en met maart óf er worden tijdelijk amfibieënrasters geplaatst tussen het overwinteringsgebied en het werkgebied.

xx. Ter aanvulling op uw maatregel inzake het functioneel houden van een amfibieën-scherm dient de scherm ook na zware weersomstandigheden gecontroleerd te worden op functionaliteit. Dit dient opgenomen te worden in het logboek van het EWP.

yy. Er kan gewerkt worden tijdens de kooractiviteit van de poelkikker in mei en juni, mits gedurende deze maanden de geluidsbelasting door deze werkzaamheden niet uitkomen boven de huidige achtergrondgeluidsbelasting per locatie(s), door bijvoorbeeld het plaatsen van geluidsschermen. Verstoring door trillingen binnen het leefgebied van de poelkikker, door het plaatsen van een steunbeer of damwand, dient buiten de kwetsbare periode plaats te vinden of op ten minste een afstand van 50 meter van de dichtstbijzijnde buitenste grens van het leefgebied van de poelkikker. Wellicht ten overvloede verwijs ik u voor wat betreft deze activiteit ook op voorschrift uu.

Poelkikker

zz. Naast het realiseren van een nieuwe watergang, geschikt als voortplantingsbiotoop voor de poelkikker, dienen er in de directe omgeving van de watergang voldoende schuilmogelijkheden (minimaal 40% directe omgeving watergang) aanwezig te zijn, geschikt als verblijfplaats en landhabitat voor overwinteringslocatie zoals takkenrillen.

aaa. Het realiseren van nieuw leefgebied door het aanleggen van nieuwe watergangen met vergelijkbaar profiel, lengte en gelijke of betere kwaliteit als de watergangen die gedempt wordt, waarbij de nieuwe compensatie watergangen dienen te voldoen aan de eisen van voortplantingswater en leefgebied voor de poelkikker. Dit dient te worden vastgelegd in het EWP.

Grote Modderkruiper

bbb. U dient bij de planning van de werkzaamheden rekening te houden met de kwetsbare voortplantingsperiode en winterrust van de grote modderkruiper. De kwetsbare periode van de voortplanting loopt van april tot en met augustus. De kwetsbare periode van de winterrust loopt van november tot en met maart, vooral wanneer de luchttemperatuur onder het vriespunt ligt of als

er ijs aanwezig is in de watergang. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze periodes langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundige op het gebied van de grote modderkruiper.

ccc. Het afvangen van de grote modderkruiper kan alleen plaatsvinden in de periode van september tot en met maart en indien er geen sprake is van vorst. Mits voorafgaand bekend is waar de grote modderkruiper zich ophoudt in de diepere delen van zijn leef-habitat.

ddd. Werkzaamheden waarbij verstoring middels trillingen plaatsvindt zoals het plaatsen van een steunbeer of damwand, dienen buiten de kwetsbare perioden (zie voorschrift bbb.) plaats te vinden.

eee. U dient op basis van de resultaten van de nulmeting in de huidige leefgebieden, onderzoek uit te voeren in de nieuw aan te leggen compensatie-locaties na één jaar. Op basis van een vergelijk van deze resultaten, dient inzicht te worden verstrekt of de gewenste habitat-eisen zijn behaald/geborgd van duurzame compensatie-locaties om de modderkruiper te kunnen verplaatsen. Dit dient u vast te leggen in het EWP. U dient ook RVO hiervan in kennis te stellen. Indien blijkt uit de resultaten dat er aanvullende maatregelen dienen te worden genomen, dient u dit voor te leggen aan RVO. RVO kan aanvullende maatregelen opleggen in het kader van monitoring en om de functionaliteit te borgen.

fff. De permanente compensatielocaties dienen voorafgaand aan de werkzaamheden bij de huidige poelen en watergangen te zijn gerealiseerd, alvorens de grote modderkruiper wordt gevangen en overgezet. Indien bij locatie G4 naast de compensatie van de aan te leggen sloot ook gebruik wordt gemaakt van aangrenzende sloten zoals is opgenomen in de maatregelen uit het activiteitenplan en de toelichting in de zienswijze, dient het beheer en onderhoud van deze huidige sloten zowel tijdens als na de uitvoering van de werkzaamheden gericht te zijn op de optimalisatie van dit leefgebied om het voor de grote modderkruiper te behouden, waarbij roofvissen zoals snoek en baars worden geweerd. Dit dient te worden vastgelegd samen met de betrokken andere eigenaren/beheerders.

Das

ggg. Het betreden en vernielen van dassenwissels en geleidende groenelementen moet zo veel als mogelijk worden voorkomen en gefaseerd in tijd en ruimte per leefgebied van een das. Daarnaast dienen de dassenwissels voor zonsondergang (of uiterlijk 19.00 uur als de zon later onder gaat) weer vrij te zijn van aantasting en obstakels. De wissels op werklocaties aan de dijken en in de uiterwaard dienen daarom te allen tijde beloopbaar te blijven door hulpmaatregelen, zoals het plaatsen van een passeerstrook bij een tijdelijke oversteekplaats of het creëren van een passeerstrook maximaal binnen 25 meter van de huidige wissel en dienen te worden vastgelegd in het ecologisch werkprotocol.

hhh. Voor wat betreft de door u opgestelde maatregelen monitoring en bijvoeren dient u dit uit te voeren conform uw beschrijving, met dien verstande dat er wordt uitgegaan van 100% tot aan minimaal 66% van de voedselbronnen. Het doel is om het foerageergedrag van de dassen te bepalen vanuit de huidige aanwezige voedselbronnen, voordat er slechts 66% foerageergebied resteert.

Deze monitoring wordt minimaal 1 maand voorafgaand aan de werkzaamheden gestart en vastgelegd in het werkprotocol.

iii. De inrichting- en beheermaatregelen en een door u opgestelde plan van aanpak voor monitoring, dient u zo spoedig mogelijk, maar minimaal binnen het eerste jaar na afgifte van de ontheffing, voor te leggen aan RVO.

jjj. Het betreden en vernielen van dassenwissels en geleidende groenelementen moet zo veel als mogelijk worden voorkomen en gefaseerd in tijd en ruimte per leefgebied van een das. Daarnaast dienen de dassenwissels voor zonsondergang (of uiterlijk 19.00 uur als de zon later onder gaat) weer vrij te zijn van aantasting en obstakels. De wissels op werklocaties aan de dijken en in de uiterwaard dienen daarom te allen tijde beloopbaar te blijven door hulpmaatregelen, zoals het plaatsen van een passeerstrook bij een tijdelijke oversteekplaats of het creëren van een passeerstrook maximaal binnen 25 meter van de huidige wissel en dienen te worden vastgelegd in het ecologisch werkprotocol.

kkk. Gezien de aard van de werkzaamheden en de verstoring dat het met zich mee brengt, dient een verstoringsvrije afstand van 30 meter rondom de dichtstbijzijnde toegang van een burcht te worden aangehouden.

lll. Werkzaamheden binnen 30 meter dienen zo kort mogelijk overdag te worden uitgevoerd om te voorkomen dat het dier binnen blijft of vlucht vanwege de aanwezige vreemde geuren en dit de ecologische functionaliteit van de burcht ondermijnt. Detaillering hiervan dient te worden toegelicht en onderbouwd in het ecologisch werkprotocol.

mmm. Een burcht dient ten alle tijden voorzien te blijven van een dichte dekking, waarbij binnen 30 meter groenstructuren (en wissels en nestmateriaal) aanwezig blijven ter ondersteuning van de ecologische functionaliteit van een (kraam-)burcht.

nnn. Wissels, ingangen van vluchtpijpen en burchten dienen gevrijwaard te zijn van (werk)verlichting of lichtverstrooiing.

ooo. In het kader van de rivierverruiming dienen twee hoogwatervluchtplaatsen of beverterpen per territorium te worden gerealiseerd.

ppp. Er dienen natuurvriendelijke oevers met geleidend groen, bijvoorbeeld hagen, langs de geulen te worden gerealiseerd en indien mogelijk deze te laten aansluiten op de wissels.

qqq. Maatregelen dienen te worden getroffen die (onbevoegde) betreding en aantasting van burchtlocaties voorkomen.

Overige voorschriften

rrr. De werkzaamheden en bovengenoemde voorschriften dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een ecologisch deskundige[7] op het gebied van de soorten waarvoor ontheffing is verleend.

sss. U dient een ecologisch werkprotocol (EWP) op te stellen met daarin bovengenoemde voorschriften. Hierin dienen ook de activiteiten per locatie(s)/territoria, planning en contactgegevens van betrokken ecologisch deskundige(n) te worden opgenomen. Alle betrokken partijen, met name de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, dienen van het ecologisch

[7] "Onder een ecologisch deskundige verstaan wij een persoon die ecologisch advies verstrekt of werkzaamheden begeleidt op het gebied van habitats en soorten en die schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis heeft."

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Datum
2 mei 2024

Onze referentie
5190027496712

Kenmerk
WNB.2022.060.toek.

werkprotocol op de hoogte te worden gesteld. Het ecologisch werkprotocol dient op locatie aanwezig te zijn.

ttt. Indien blijkt dat de in de ontheffing gestelde termijn niet voldoende is om de werkzaamheden waarop de ontheffing betrekking heeft uit te voeren, dient u, minimaal vier maanden voor het verstrijken van deze termijn, een verzoek tot verlenging van de ontheffing in te dienen. Dit voorkomt onnodige vertraging van het project.

Beroep
Tegen het besluit kan, binnen zes weken na bekendmaking, in eerste en enige instantie beroep worden ingesteld bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Van het besluit wordt door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant op de gebruikelijke wijze, via www.offcielebekendmakingen.nl, kennisgegeven. Op het besluit is de Crisis- en herstelwet van toepassing. Dat betekent dat na afloop van de termijn voor het instellen van beroep geen (aanvullende) beroepsgronden meer kunnen worden aangevoerd. Het instellen van pro forma beroep is niet mogelijk.

Meer informatie
Heeft u vragen, kijk dan op mijn.rvo.nl. Of neem telefonisch contact met ons op: 088 042 42 42 (lokaal tarief). Uw aanvraag is bekend onder nummer 5190027496712. Gebruik dit nummer als u contact opneemt. Dan kan ik u beter helpen.

Met vriendelijke groet,

De Minister voor Natuur en Stikstof,
namens deze:

[redacted]

[redacted]
Teammanager Vergunningen Natuur Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Bijlage 1: Overwegingen Wet natuurbescherming

In uw wijzigingsverzoek van 5 juli 2023, en het daarbij gevoegde gewijzigde Activiteitenplan van 26 juni 2023, vraagt u vanwege de meest recente onderzoeksresultaten niet langer aan voor overtredingen van de Wnb voor de steenuil. Voor de ransuil vraagt u voor minder locaties een ontheffing aan.
Het project Meanderende Maas is een complex, langdurig en omvangrijk project dat een ontheffing van verbodsbepalingen van de Wnb heeft voor een aantal soorten in diverse habitats, gedurende verschillende perioden in het jaar en vanwege uiteenlopende werkzaamheden.
Ondanks de onderzoeksinspanningen, tot aan juli 2023, die tot deze ontheffing hebben geleid, valt het niet uit te sluiten dat gedurende de looptijd van de ontheffing er toch beschermde soorten worden aangetroffen op plekken in het plangebied waarvoor geen ontheffing is verleend. Wijzigingen in de ontheffing zullen de onder de UOV-procedure daartoe voorgeschreven termijn in beslag nemen, die kan oplopen tot in totaal 26 weken.
Om vertraging in planning en uitvoering zoveel mogelijk te voorkomen dient u in geval van een nieuwe situatie direct contact met RVO op te nemen.

Afwijzing artikel 3.1, lid 4 Wet natuurbescherming
Uit de aanvraag blijkt dat ontheffing is aangevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1, vierde lid van de Wet natuurbescherming voor zover dit betreft het opzettelijk verstoren van vogels. Ontheffing voor het opzettelijk verstoren van de buizerd is in casu niet aan de orde. Op grond van artikel 3.1, lid 5 van de Wet natuurbescherming is voor verstoren van vogels als bedoeld in de Vogelrichtlijn geen ontheffing vereist indien de verstoring niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. De staat van instandhouding van de buizerd is gunstig. Door de talrijkheid van de soort en de te treffen mitigerende maatregelen, kan worden geconcludeerd dat hierdoor de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt. Er is geen sprake van een overtreding van artikel 3.1, lid 4 van de Wnb en er hoeft daartoe geen ontheffing te worden verleend.

Afwijzing artikel 3.5, lid 1 Wet natuurbescherming
Uit de aanvraag blijkt dat ontheffing is aangevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.5, lid 1 van de Wet natuurbescherming voor zover dit betreft het opzettelijk doden of vangen van exemplaren van de bever en de poelkikker. Met de door u voorgenomen zorgvuldige handelswijze in relatie tot de voorgenomen werkzaamheden binnen het plangebied en de aanvullende voorschriften is er geen sprake van opzettelijk doden. Dit wordt hiermee juist voorkomen. Het wegvangen van dieren uit het werkgebied leidt in dit geval evenmin tot een overtreding van dit verbod omdat de dieren direct na vangst elders worden uitgezet. Zodoende wordt uw aanvraag voor artikel 3.5, lid 1 Wnb ten aanzien van de bever en poelkikker afgewezen. Er is hiermee geen sprake van een overtreding.

Afwijzing artikel 3.5, lid 2 Wet natuurbescherming

Uit uw aanvraag blijkt dat ontheffing is aangevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.5, lid 2 van de Wet natuurbescherming voor zover dit betreft het opzettelijk verstoren van exemplaren van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en de ruige dwergvleermuis. Ontheffing voor het opzettelijk verstoren is in casu niet aan de orde. Er worden door u voldoende

maatregelen genomen om het opzettelijk verstoren van betreffende soorten te voorkomen. Zo wordt onder andere rekening gehouden met de kwetsbare perioden van de dieren en wordt rekening gehouden met (werk)verlichting. Zodoende wordt uw aanvraag voor artikel 3.5, lid 2 Wnb ten aanzien van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis afgewezen. Er is hiermee geen sprake van een overtreding.

Afwijzing artikel 3.10, lid 1, sub a Wet natuurbescherming
Uit uw aanvraag blijkt dat ontheffing is aangevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.10, lid 1, sub a van de Wet natuurbescherming voor zover dit betreft het opzettelijk doden of vangen van exemplaren van de grote modderkruiper. Met de door u voorgenomen zorgvuldige handelswijze in relatie tot de voorgenomen werkzaamheden binnen het leefgebied van de grote modderkruiper is geen sprake van opzettelijk doden. Dit wordt hiermee juist voorkomen. Het wegvangen van de grote modderkruiper uit het werkgebied om ze te behoeden van het voorzien risico op doden als gevolg van de uitvoeringswerkzaamheden, leidt in dit geval evenmin tot een overtreding van dit verbod. Overigens bent u dit ten aanzien van de grote modderkruiper ook niet voornemens. Zodoende wordt uw aanvraag voor artikel 3.10, lid 1, sub a Wnb ten aanzien van de grote modderkruiper afgewezen. Er is geen sprake van een overtreding.

Vogelrichtlijn
Jaarrond beschermde nesten

<u>Instandhouding van de ransuil</u>
Artikel 3.1, lid 2 Wet natuurbescherming
De ransuil is in het plangebied aangetroffen in de deelgebieden de Dijk, De Hemelrijkse Waard, Ossekamp, De Waarden, Diedensche Uiterdijk, en het deeldijktraject richting Ravenstein en Maasbommel. Het gaat hierbij om 22 territoria[8] van ransuil, binnen en nabij het plangebied. De ransuilen die in en nabij het plangebied verblijven maken veelvuldig gebruik van de uiterwaarden om te foerageren.

De jaarrond gebruikte nesten en territoria zijn aanwezig in:
Dijk de Hemelrijkse Waard: R1, R2 en R3, Ossekamp: R4 en R5,
De Waarden: R6 en R7, Diedensche Uiterdijk: R8, R9, R10 en R11,
Deel dijktraject richting Ravenstein: R12, R13, R14, R15 en R16 en
Maasbommel: R17, R18, R19, R20, R21 en R22.

De dijkversterking wordt jaarrond (ook gedurende de broedperiode) uitgevoerd waarbij damwanden worden ingetrild of geduwd. In het kader hiervan vinden grond- en graafwerkzaamheden plaats, zowel bij de dijkversterking als ook parallel in de uiterwaarden, aan- en afvoer van materiaal door vrachtwagens en overige bewegingen, bomenkap, aanleg van tijdelijke werkwegen en depotlocaties en het aanleggen van recreatieroutes.

[8] Zie afbeelding 9.1, pg. 102, Activiteitenplan 3.0, 26 juni 2023

De werkzaamheden veroorzaken verstoring door zicht, geluid- en trillingen op jaarrond beschermde nesten van de ransuil.[9] Er kan niet worden uitgesloten dat tijdens de broedperiode de nestlocatie hierdoor wordt verstoord en verlaten.
De uitvoering van de werkzaamheden vindt plaats binnen het leefgebied (nestlocaties en foerageergebied) van de ransuil.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soort tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in paragraaf 9.4 van het rapport 'Activiteitenplan Wet natuurbescherming project Meanderende Maas' van 26 juni 2023 en in de aanvullende notitie van 26 juni 2023.

Het gaat hierbij om de nestlocaties en territoria zoals weergegeven op de afbeelding 2.1. van het Activiteitenplan van 26 juni 2023.

Kappen van bomen:
Het kappen van de nestbomen en bosschages met nesten van ransuil vindt plaats buiten het broedseizoen gedurende de periode september tot en met januari.
De kap van bosschages met nesten van ransuilen vindt dus plaats in de periode september tot en met januari. Voor wat betreft de te kappen nestbomen beoogt u dat er voldoende alternatieve nestlocaties voor de ransuil aanwezig zijn binnen het plangebied. Van de 100 potentieel geschikte grote nesten verwacht u dat 60 – 75%[10] behouden blijft gedurende de werkzaamheden.

Verstoring:
Gedurende het broedseizoen van februari tot en met juli en binnen een afstand van 75 meter van de nestlocatie waar geluidverstoring door intrillen van damwanden hoger is dan 70 dB, wordt het induwen van damwanden toegepast zodat geluidverstoring wordt voorkomen. Dit kan echter afwijken als geluidbelasting aantoonbaar lager is (door bijvoorbeeld tussenliggende bebouwing). De geluidsbelasting van 70 dB. is in dit geval leidend. Het indrukken van damwanden wordt alleen binnen het broedseizoen toegepast als er anders verstoring optreedt door het intrillen van damwanden. Op 25 meter van de damwandstelling bij het indrukken verwacht u een geluidsbelasting van 66 dB.
Wanneer geotechnisch induwen van damwanden niet mogelijk is of wanneer de planning uitloopt worden technische maatregelen genomen zoals het gebruik van mobiele geluidsschermen[11] zodat geluidsbelasting aantoonbaar lager blijft dan 70dB ter plaatse van het ransuil nest.

Bij graafwerkzaamheden verwacht u dat op meer dan 25 meter afstand van het bronvermogen geen geluidsverstoring zal plaatsvinden omdat de geluidsbelasting minder dan 65 dB zal zijn. Voor graafwerkzaamheden op 10 meter afstand van een nest verwacht u een geluidsbelasting van 70 dB. Dit geluidsniveau heeft volgens u geen verstorend effect bij locaties waar ook agrarische activiteit is. Voor de afstand van 10 m geldt dit alleen voor locaties waar agrarische activiteit is, locaties waar

[9] Zie tabel 9.1, pg. 100 ev. En afbeeldingen 9.1, 9.2 en 9.3, pg's 102 ev., Activiteitenplan 3.0, 26 juni 2023

[10] Voor overzicht alternatieve nesten, Afb. 9.3, pg. 105, Activiteitenplan 3.0, 26 juni 2023

[11] mobiele geluidschermen worden voor het trilblok van de damwandstelling gehouden om geluiduitstraling te minderen

doorgaans geen menselijke aanwezigheid is, zoals in de uiterwaard geldt dat 25 m aangehouden moet worden omdat hier de geluidsbelasting normaliter lager is.

Op basis van de overzichtskaarten[12] van de aangetroffen territoria van ransuil en de geluidscontouren met het intrillen of induwen van damwanden, grondverzet of visueel, verwacht u door het nemen van maatregelen, dat er geen verstoring plaatsvindt van ransuil bij de nestlocaties van R1, R2, R3, R4, R7, R9, R12, R13, R14, R15, R16, R17, R18, R19. U vraagt derhalve geen ontheffing aan voor de hierboven genoemde territoria.

Dit is dan ook niet getoetst door RVO, wel willen wij u wijzen op het volgende:
U verwacht op basis van afbeelding 9.2 en 9. 3 van het Activiteitenplan 3.0 van 26 juni 2023, dat de territoria R1, R2, R3, R7, R12, R13, R14 en R16 te maken krijgen met verstoring. Er worden door u aanvullende maatregelen genomen om trillingen en geluidsverstoring beperkt mogelijk te houden. Daarbij gaat u ervan uit dat een geluidsdrempel van 70dB acceptabel is vanaf een nestlocatie van een broedende ransuil. U baseert dit op basis van 1 onderzoek en verwijst hierbij ook naar het huidige achtergrondniveau van het agrarisch omgevingsgeluid.
De uitvoeringswerkzaamheden betreffen nieuwe verstoringsbronnen. Het is daarbij van belang dat de nieuwe verstoringsbronnen met betrekking tot de huidige referentiewaarden van het achtergrondniveau van omgevingsgeluid ten opzichte van de nestlocaties, hierin opgaan en niet cumulerend werken op de geluidsdrempel voor vogels. De grenswaarden, liggen veelal dicht bij het huidig achtergrondniveau. Om vast te stellen of er sprake is of het achtergrondniveau van het omgevingsgeluid overeenkomt met 70dB zou een nulmeting bij alle locaties dit hebben kunnen uitwijzen. U gaat er echter van uit dat alleen bij het intrillen van damwanden sprake kan zijn van verstoring op basis van een geluidsdrempel hoger dan 70dB binnen een afstand van 75 meter van het bronvermogen. Los hiervan dient opgemerkt te worden dat mogelijkerwijs vogels hun jongen niet zullen verlaten. Maar wel zeker stress zich kan uit uiten in hun broedgedrag, foerageerfrequentie en vocale miscommunicatie, om maar een paar mogelijke effecten te benoemen. Dit kan een negatief effect hebben gedurende het broedseizoen van in gebruik zijnde broednesten van de ransuil.

U vraagt alléén ontheffing aan voor de locaties R5, R6, R8, R10, R11 en R20.

Daarbij gaat u ervan uit dat door kapwerkzaamheden, maximaal 4 nestlocaties worden weggehaald: de nestboom van R6 en in worst case ook de nestbomen van R5, R8, R11.
Voor wat betreft de nesten op de locaties R10 en R20 die zich in de uiterwaarden bevinden, verwacht u dat de werkzaamheden verstoring veroorzaken in het broedseizoen van het nest waardoor deze verlaten kan worden. Om te voorkomen dat hierbij jongen overlijden worden deze nesten voorafgaand aan het broedseizoen tijdelijk ongeschikt gemaakt.

[12] Voor overzicht geluidscontouren van verstoring door intrillen damwanden, afb. 9.2, pg. 102 en induwen afb. 9.3 pg. 103, Activiteitenplan 3.0, 26 juni 2023

Voor wat betreft het aanbieden van compensatienesten[13], bent u van mening dat voor het weghalen van nesten/ de te kappen nestbomen R5 en R6 voldoende alternatieve nestlocaties (en bosschages) binnen het territorium aanwezig zijn. Hierbij gaat u op basis van afbeelding 2.1, mail van 26 juni uit van een territorium rond de 2 km2 aan oppervlak, waarbij een cirkel rondom een nestlocatie met deze oppervlakte een straal van circa 800 m weergeeft. Volgens u zijn er 13 alternatieve nestlocaties aanwezig binnen territorium R5 en 9 alternatieve locaties binnen R6. Op basis hiervan bent u van mening ondanks dat bij R6 ook sprake is van overlap met territoria van buizerd er voldoende alternatieve nestlocaties aanwezig zijn.
Territoria R8, R10 en R11 hebben een overlap met territoria van de ransuil en buizerd. Derhalve worden er 4 alternatieve nestmanden per locatie aangeboden binnen de territoria van de ransuil.
Bij de territoria R10 en R20 is er sprake van visuele en geluidsoverlast vanwege grondverzet. Territorium R10 heeft een overlap met territoria van de ransuil en buizerd. Derhalve wordt er 4 alternatieve nestmanden aangeboden binnen zijn territorium. Territorium R20 overlapt met minimaal 4 te behouden territoria van ransuil binnen 800 meter van R20. Alhoewel er 7 alternatieve nesten van algemene soorten behouden blijven, kan door de overlap met de territoria niet worden gegarandeerd dat er voldoende alternatief is. Derhalve worden er 4 alternatieve nestlocaties aangeboden binnen dit territorium en zo dicht mogelijk, in ieder geval binnen 800 meter van de originele nestlocatie/territorium.
Totaal worden er 16 nestmanden geplaatst om als compensatie te dienen voor de territoria R8, R10, R11 en R20.
De nestmanden[14] zijn gemaakt van wilgentenen en hebben grofweg een afmeting van 41 centimeter doorsnee en 15 centimeter hoogt, waarbij de nesten minimaal 5 meter of hoger indien mogelijk, duurzaam worden opgehangen.
Tevens houdt u rekening met een gewenningsperiode van 6 maanden voorafgaand het nieuwe broedseizoen van de ransuil. De manden worden opgehangen na het broedseizoen/ wanneer de jongen zijn uitgevlogen opdat de ransuil de tijd heeft om de nesten te ontdekken.
Daar u voorziet in compensatienesten voor de territoria R8, R10, R11 en R20, vindt er volgens u geen cumulatie plaats van verlies aan nesten bij ransuil en buizerd.

Foerageergebied
Voor wat betreft het leefgebied worden de werkzaamheden in het leefgebied van de ransuil gefaseerd uitgevoerd. Op basis van het overzicht van de planning verwacht u dat delen van de uiterwaarden per fase ongemoeid blijven en de reeds afgegraven delen de tijd krijgen om begroeid te raken. Het foerageergebied aan de binnendijkse zijde van de dijk blijft beschikbaar. Hier vinden geen werkzaamheden plaats, met uitzondering van de dijk zelf en een beperkte zone er omheen. Door deze gefaseerde aanpak blijft er volgens u voldoende foerageergebied aanwezig gedurende de projectuitvoering. Daarbij wordt het damwanden plaatsen alleen overdag (07:00 – 19:00) uitgevoerd en kan de uil gedurende de nacht zonder verstoring foerageren zodat het jong voedsel heeft.

Voor wat betreft de permanente fase verwacht u dat in de toekomstige inrichting het leefgebied van de ransuil zich niet verslechterd, ondanks de toegenomen

[13] Afbeelding 1.1, mail van 25 april 2023

[14] Afbeelding 1.3, mail van 25 april 2023

recreatiemogelijkheden. U verwacht dat de ransuil in de huidige situatie gewend is aan recreatie in de uiterwaarden. Daarbij foerageert de ransuil vooral 's nachts.

Voor wat betreft mogelijke cumulatie: de werkzaamheden worden niet alleen in delen van de territoria van de ransuil uitgevoerd, maar ook in delen van territoria van de steenuil en kerkuil. Daardoor is er tijdelijk minder foerageergebied beschikbaar op een aantal locaties. U verwacht echter dat er voldoende foerageergebied overblijft, omdat van de meeste uilen de territoria zich binnendijks bevinden op locaties waar geen of nauwelijks werkzaamheden worden uitgevoerd. Voor wat betreft de uiterwaarden gaat u er van uit dat er beperkt overlap is. In het kader van de fasering van werkzaamheden, verwacht u dat er alternatieve foerageergebieden aanwezig zijn, waaronder de zelfrealisatiegebieden.

In de uiteindelijke situatie is sprake van toegenomen verstoring in zijn leefgebied. In de toekomstige inrichting van het plangebied zijn recreatieroutes voorzien. Het gaat om struinpaden in de uiterwaarden en verharde paden op locaties waar deze in de huidige situatie al aanwezig zijn. De ransuil foerageert vooral 's nachts en is in de huidige omgeving gewend aan recreatie. U verwacht dan ook dat deze verstoring, geen effect heeft op de ransuil.

Ondanks de maatregelen gaat de functionaliteit van 4 jaarrond nesten verloren en tijdelijk van 2 jaarrond nesten.

De door u voorgestelde maatregelen voor de territoria R5, R6, R8, R10, R11 en R20, zijn in grote lijnen voldoende. U neemt maatregelen om verstoring van nestbouw, broedsels en het doden van jongen te voorkomen door voorafgaand aan het broedseizoen de nestbomen te kappen. De uitvoeringswerkzaamheden betreffen nieuwe geluids-verstorende bronnen, waarbij het niet duidelijk is in hoeverre deze nieuwe geluidsbronnen opgaan in de huidige agrarische omgeving. Er dienen dan ook geen werkzaamheden plaats te vinden binnen 100 meter van de jaarrond beschermde nesten van de ransuil.
Loof- en naaldbomen zijn van belang als roestplaatsen voor groepen ransuilen. Er dient dan ook rekening te worden gehouden met deze rustlocaties waarbij vaak én loof- én naaldbomen gebruikt worden door ransuil.
U verwacht dat van de 100 potentieel geschikte alternatieve nesten 60-75% behouden blijft en door het aanbieden van 16 compensatienesten houdt u rekening met mogelijke competitie opdat er geen sprake is van cumulatie tussen de achteruitgang in het aantal beschikbare nesten voor ransuil en buizerd. De compensatienesten dienen in zelfde type (naald)boom te worden geplaatst. Monitoring dient plaats te vinden om het effect van de maatregelen te borgen.

Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Met inachtneming van de door u voorgestelde en aanvullende maatregelen wordt voorkomen dat de werkzaamheden leiden tot een verslechtering van de staat van instandhouding van de ransuil. Door de werkzaamheden neemt wel het essentiële functionele leefgebied van de ransuil tijdelijk af en gaan er 4 permanente en 2 nestplaatsen tijdelijk verloren. Er is dan ook sprake van een overtreding van verbodsbepalingen zoals genoemd in artikel 3.5, lid 2 en lid 4 van de Wet natuurbescherming.

Staat van instandhouding ransuil
De ransuil komt verspreid over heel Nederland voor. Ransuilen broeden in allerlei landschappen maar mijden grote bossen, boomloze gebieden en stedelijk gebied. De populatie ransuilen in het land neemt sinds de jaren 90 drastisch af, met zo'n 5% per jaar (sovon.nl). De landelijke staat van instandhouding van de ransuil wordt dan ook bestempeld als zeer ongunstig. Rondom en binnen het plangebied komen veel territoria van de ransuil voor. Uit het onderzoek van 2020 & 2021 blijkt dat er 22 territoria aanwezig zijn binnen het plangebied. U gaat ervan uit dat zes territoria binnen de verstoringszone liggen van de uitvoeringswerkzaamheden. Vier nesten worden fysiek aangetast waardoor de ecologische functionaliteit van deze nesten verloren gaat. Twee andere nesten worden tijdelijk ongeschikt gemaakt. De te verwijderen nesten worden niet in een keer verwijderd maar gespreid gedurende de loop van de werkzaamheden. Er zijn alternatieve nesten aanwezig maar daarnaast worden er compensatienesten aangeboden. In de uiteindelijke situatie is wel sprake van toegenomen verstoring in zijn leefgebied. In de toekomstige inrichting van het plangebied zijn recreatieroutes voorzien. Het gaat om struinpaden in de uiterwaarden en verharde paden op locaties waar deze in de huidige situatie al aanwezig zijn. De uitvoeringswerkzaamheden leiden niet tot een verslechtering van de staat van instandhouding. Mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

<u>Instandhouding van de buizerd</u>
Artikel 3.1 lid 2 Wet natuurbescherming

De buizerd is in het plangebied aangetroffen. Het gaat om de deelgebieden Dijk de Hemelse Waard, Diedensche Uiterdijk en aangrenzend het dijktraject.
Het gaat hierbij om vijf horsten van de buizerd die zijn aangetroffen binnen en aangrenzend aan het plangebied[15]. In de Diedensche Uiterdijk bevinden zich vier horsten: 1 horst in een bosschage en een 2e horst in een oude Maasheg. De 3e horst bevindt zich in een nestboom in een laan langs de Kortestraat[16], nabij de kruising met de Maasdijk en Ravensteinsedijk. De 4e horst bevindt zich ten zuiden van de Diedensche Uiterdijk in een bosschage. De 5e horst van buizerd bevindt zich in het deelgebied de Hemelse Waard, op het terrein van de RWZI in Oijen.
De buizerds die in en nabij het plangebied verblijven maken gebruik van de uiterwaarden om te foerageren.

De dijkversterking wordt jaarrond (ook gedurende de broedperiode) uitgevoerd waarbij damwanden worden ingetrild of geduwd. In het kader hiervan vinden grond- en graafwerkzaamheden plaats, zowel bij de dijkversterking als ook parallel in de uiterwaarden, aan- en afvoer van materiaal door vrachtwagens en overige bewegingen, bomenkap, aanleg van tijdelijke werkwegen en depotlocaties en het aanleggen van recreatieroutes.

[15] Afbeelding 11.1 en 3.28, Ecologisch onderzoek Meanderende Maas, feb. 2022, overzicht van de jaarrond beschermde nesten van de buizerd binnen en in de omgeving van het plangebied.

[16] Bij een locatiebezoek in mei 2022 bleek dat het nest bij de Kortestraat was bezet door een broedende Nijlgans. Maar omdat de kans aanwezig is dat het jaar daarop de nest weer in gebruik is door de buizerd, wordt dit nest als jaarrond beschermd nest van buizerd gezien.

De werkzaamheden veroorzaken verstoring door zicht, geluid- en trillingen op jaarrond beschermde nesten van de buizerd. Tijdens de broedperiode worden graafwerkzaamheden verricht en damwanden ingetrild. De uitvoering van de werkzaamheden vindt plaats binnen het leefgebied (nestlocaties en foerageergebied) van de buizerd. De nesten liggen op korte afstand van de te versterken dijk en grondwerkzaamheden. De dijkversterking wordt jaarrond uitgevoerd. Van de vijf nesten van buizerd in het plangebied gaat er één verloren door de kap van de nestboom in de Diedensche Uiterdijk. [17] Voor de vier overige nesten geldt dat deze op 70 meter afstand liggen van de te versterken dijk of van de grondwerkzaamheden. Op deze locatie zijn graafwerkzaamheden nodig voor benodigd materiaal voor de dijkversterking. De dijkversterking die jaarrond doorgaat heeft ook tot gevolg dat de nesten dichtbij (<70 m) het dijktraject, kunnen worden verstoord gedurende het broedseizoen.

De werkzaamheden veroorzaken een tijdelijke visuele en geluidsverstoring van de buizerd. Er kan niet worden uitgesloten dat de nestlocatie hierdoor wordt verlaten.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soort tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in paragraaf 11.3 van het rapport 'Activiteitenplan Wet natuurbescherming, project Meanderende Maas' van 26 juni 2023 en in de aanvullende notitie van 26 juni 2023.
U neemt maatregelen om verstoring van nestbouw, broedsels en het doden van jongen te voorkomen door voorafgaand het broedseizoen 1 nestboom te kappen. Daarbij neemt u maatregelen om verstoring van de 4 horsten gedurende de broedperiode te voorkomen nabij de dijkversterking.

Kappen van nestboom en tijdelijk ongeschikt maken van horsten:
Het kappen van nestbomen (westelijke nest in de Diedensche Uiterdijk net ten noorden van de Vliet) vindt plaats buiten het broedseizoen. Ook het kappen van bomen binnen 75 m van nesten van buizerd (die behouden blijven) vindt plaats buiten het broedseizoen. De kap van deze bomen vindt plaats in de periode september tot en met januari;
Wanneer toch werkzaamheden uitgevoerd moeten worden (om de dijk volgens planning veilig te krijgen, materiaal voor de dijk of voor overige veiligheidsaspecten geldt het volgende: als eerste mitigerende maatregel wordt getracht de werkzaamheden binnen deze 75 m op te starten voordat het nestbouw van de buizerd begint (vóór 1 februari). Dan kan de buizerd zelf bepalen of hij met de huidige verstoring van het werk daar wel of niet wil gaan broeden. Als de buizerd ervoor kiest toch te broeden, dan neemt hij de aanwezige verstoring voor lief en vormen de werkzaamheden dus geen verstoring op het betreffende broedgeval. Voor reeds aanwezige wegen langs een nestlocatie geldt dat het gebruik van deze weg als bijvoorbeeld bouwweg geen verstorend effect heeft. Deze weg mag en wordt in de huidige situatie reeds gebruikt door auto's en landbouwvoertuigen en daar zijn de buizerds reeds aan gewend. Als het werk binnen deze 75 m niet opgestart kan worden voor 1 februari dan wordt het uiterste middel het afdekken van nesten voor 1 februari uitgevoerd.

[17] Zie afbeelding 11.2, pg. 110, Activiteitenplan 3.0, 26 juni 2023

Alternatieve nestlocaties
Op basis van de verspreidingskaart[18] van de territoria van buizerd, nestlocaties en alternatieve nesten blijkt dat binnen het meest westelijke territorium van buizerd binnen het deelgebied Hemelse Waard (bij de bosschage rondom de RWZI) negen alternatieve nestlocaties aanwezig blijven die geschikt zijn voor buizerd om te gebruiken als nieuwe nestlocatie. De vier overige territoria bij de Diedensche Uiterdijk overlappen elkaar. Eén nestlocatie hiervan gaat verloren door de te kappen nestboom. Binnen deze vier territoria blijven 23 alternatieve nestlocaties aanwezig die geschikt zijn volgens u om te gebruiken als nieuwe nestlocatie. Daarnaast zijn volgens u nog voldoende geschikte nestlocaties buiten het plangebied (binnendijks) nog niet meegenomen. Aan de hand van afbeelding 1.4, mail van 25 april 2023, beoogt u dat er voldoende alternatieve nestlocaties (en bosschage) voor de buizerd aanwezig blijven. Daar u voorziet in compensatienesten voor de ransuil, is er volgens u geen sprake van cumulatie tussen de achteruitgang in het aantal beschikbare alternatieve nesten voor de buizerd. U verwacht dan ook dat de buizerd een alternatieve nestlocatie kan vinden binnen zijn territorium en buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Hierdoor is er geen sprake van cumulatie tussen de achteruitgang in het aantal beschikbare nesten voor ransuil en buizerd.
De uitvoeringswerkzaamheden betreffen nieuwe geluids-verstorende bronnen, waarbij het niet duidelijk is in hoeverre deze nieuwe geluidsbronnen opgaan in de huidige agrarische omgeving. Er dienen dan ook geen werkzaamheden plaats te vinden binnen 100 meter van de jaarrond beschermde nesten van de buizerd.

Foerageergebied
De werkzaamheden in het leefgebied van de buizerd/ de uiterwaarden worden gefaseerd uitgevoerd. Van de 100 potentieel geschikte grote nesten blijft 60 – 75% behouden gedurende de werkzaamheden. Delen van de uiterwaarden blijven per fase ongemoeid en krijgen reeds afgegraven delen de tijd om begroeid te raken. Het foerageergebied aan de binnendijkse zijde van de dijk blijft beschikbaar. Hier vinden geen werkzaamheden plaats, met uitzondering van de dijk zelf en een beperkte zone er omheen.

In de uiteindelijke situatie is sprake van toegenomen verstoring in zijn leefgebied. In de toekomstige inrichting van het plangebied zijn recreatieroutes voorzien. Het gaat om struinpaden in de uiterwaarden en verharde paden op locaties waar deze in de huidige situatie al aanwezig zijn. De buizerd is in de huidige omgeving gewend aan recreatie. U verwacht dan ook dat deze verstoring geen effect heeft op de buizerd.

Door het kappen van de nestboom buiten het broedseizoen, de aanwezigheid van alternatieve nesten binnen de territoria van de buizerd en het tijdelijk ongeschikt maken van de vier nestlocaties voorafgaand aan het broedseizoen, wordt voorkomen dat broedsels worden verlaten en jonge vogels worden gedood. Wel dient er daarnaast rekening gehouden te worden met uitvoeringswerkzaamheden binnen de broedperiode.

Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing een aanvullend voorschrift opgenomen.

---

[18] Afbeelding 1.4, mail 26 juni 2023

Met inachtneming van de door u voorgestelde en aanvullende maatregelen wordt voorkomen dat de werkzaamheden geen wezenlijke invloed hebben op de staat van instandhouding van de buizerd. Door de werkzaamheden gaat er één nest permanent en worden vier nesten tijdelijk ongeschikt gemaakt. Er is daarbij sprake van een overtreding van verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1, lid 2 van de Wet Natuurbescherming.

Staat van instandhouding van de buizerd
De buizerd is een algemene roofvogel in Nederland en de staat van instandhouding van de soort is gunstig. De populatie heeft zich de laatste decennia sterk uitgebreid als broedvogel. De buizerd komt verspreid over heel Nederland voor. De staat van instandhouding wordt landelijk dan ook gedefinieerd als gunstig (sovon.nl).
Door maatregelen te nemen (het voorkomen van verlaten van actief bebroede nesten door deze voor het broedseizoen ongeschikt te maken) sterven er geen jongen. Daarnaast kan de buizerd binnen zijn territorium alternatieve nestlocaties bereiken. In de uiteindelijke situatie is wel sprake van toegenomen verstoring in zijn leefgebied. In de toekomstige inrichting van het plangebied zijn recreatieroutes voorzien. Het gaat om struinpaden in de uiterwaarden en verharde paden op locaties waar deze in de huidige situatie al aanwezig zijn. De uitvoeringswerkzaamheden hebben geen wezenlijke invloed op de gunstige staat van instandhouding van de buizerd. Mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

<u>Instandhouding van de roek</u>
Artikel 3.1 lid 2 Wet natuurbescherming

De roek is in het projectgebied aangetroffen in het deeldijktraject bij Lithoijen.
Het gaat hierbij om een metakolonie bestaande uit drie roekenkolonies binnen en nabij het plangebied. Twee roekenkolonies zijn aangetroffen met totaal circa 27 nesten in bomen op en naast de Lithoijense Dijk.[19] De derde kolonie is aangetroffen met circa 39 nesten aan de Molenweg, ten westen van Lithoijen, net buiten het plangebied. Gezien de korte onderlinge afstand tussen de drie locaties gaat het om één roekenkolonie die bestaat uit drie deel kolonies. In totaal bestaat de kolonie uit 66 roekennesten.

Door de werkzaamheden worden in plangebied tijdelijke werkwegen en depotlocaties aangelegd en bomen gekapt. De dijkversterking wordt jaarrond uitgevoerd. In het kader hiervan vinden grondwerkzaamheden plaats, kap van nestbomen, kap bomen rondom nestbomen, graafwerkzaamheden en het aanbrengen infrastructuur. Langs de te verwijderen roekenkolonies loopt een werkweg waarlangs transport plaatsvindt.

Het gaat hierbij om de twee deelkolonies in de bomen langs de Lithoijense Dijk.[20]

[19] Afbeelding 13.1, pg. 115, Activiteitenplan van 26 juni 2023

[20] Afbeelding 11.2, pg. 110, Activiteitenplan van 26 juni 2023

De werkzaamheden veroorzaken op de locatie van de noordelijke en oostelijke deelkolonie tijdelijk trillingen en geluidsverstoring. Er kan niet worden uitgesloten dat de nestlocatie hierdoor wordt verlaten.
Buiten het plangebied, langs de Molenweg blijven de bomen van de roekenkolonie behouden. Dit geldt niet alleen voor bomen met roekennesten, maar ook voor andere bomen in dezelfde bosschage.

Van de drie deelkolonies gaat de functionaliteit van twee deellocaties verloren door de kap van alle bomen van de noordelijke deelkolonie. Van de oostelijke deelkolonie worden vier bomen aan de kant van de weg gekapt, hier gaan twaalf nesten verloren. De overige acht bomen blijven staan. In de te behouden bomen zijn geen nesten aanwezig. Totaal gaan er 27 nesten verloren van de roek.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soort tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in paragraaf 13.3 van het rapport 'Activiteitenplan Wet natuurbescherming – Meanderende Maas van 26 juni 2023 en in de mail met aanvullende informatie van 26 juni 2023.

Er wordt alleen aan het dijkvlak gewerkt. In de uiterwaarden van de Hemelrijkse Waard vinden geen inrichtingswerkzaamheden plaats. Ook binnendijks rondom Lith en Lithoijen worden geen werkzaamheden uitgevoerd. De uitvoering vindt plaats in 1 richting, waar een damwandstelling en grondwerk elkaar opvolgen. Om deze reden wordt verwacht dat ten alle tijden foerageergebied voor de roekenkolonie aanwezig blijft.
De bomen in de te behouden roekenkolonies (langs de Molenweg) blijven allemaal behouden. Dit geldt niet alleen voor bomen met roekennesten, maar ook voor andere bomen in dezelfde bosschage.
Om verstoring van broedende roeken te voorkomen worden bepaalde werkzaamheden in een straal van 75 meter rondom de nesten uitgevoerd in de periode augustus tot en met december. Het gaat dan om werkzaamheden zoals het de kap van de nestbomen, kap bomen grenzend aan de nestbomen, het intrillen van damwanden[21].
De te kappen nestbomen dienen sowieso buiten het kwetsbare seizoen van roek te worden gekapt. In januari dient dit te worden uitgevoerd na controle van een ecoloog om te bepalen of er al sprake is van nestbouw.
Het intrillen van damwanden vindt plaats buiten het kwetsbare seizoen als de roeken alsnog op deze locatie gaan broeden (in de resterende bomen naar de huidige nestbomen).
Voor overige werkzaamheden (grondverzet, graafwerkzaamheden, aanbrengen infrastructuur) geldt dat dit niet verstorend is voor roeken die mogelijk broeden in bomen naast de werkzaamheden. Hierbij geldt wel dat men niet op de hoogte van de nesten / kroon van de boom werkt.
Wanneer de vogels dusdanig worden verstoord dat ze stoppen met nestbouw of verstoord worden tijdens het broeden, moeten de werkzaamheden stoppen tot de vogels zijn uitgebroed. Het is aan te raden de werkzaamheden zoveel mogelijk vanaf de buitendijkse zijde van de dijk te laten plaats vinden (en zo min mogelijk vanaf de weg) om verstoring van broedende roeken te voorkomen in de periode

[21] Afbeelding 13.1, pg. 115, Activiteitenplan 3.0 van 26 juni 2023

februari tot en met juli.
Verstoring van de roeken in hun winterslaapplaatsen wordt uitgesloten. Het plaatsen van damwanden vindt uitsluitend overdag (07:00 – 19:00 uur) plaats.

De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende.
Uit de huidige planning dat nog kan wijzigen, blijkt dat men start met de uitvoeringswerkzaamheden halverwege 2024 waarbij de nesten van de derde deelkolonie aan de Molenweg, zich buiten het plangebied op een afstand van meer dan 130 meter bevinden van de dijkversterking. Er worden door u maatregelen genomen om trillingen en geluidsverstoring beperkt mogelijk te houden. U verwacht dat overige werkzaamheden niet verstorend zijn voor roeken gedurende de broedperiode. U verwijst hierbij ook naar het huidige achtergrondniveau van het agrarisch omgevingsgeluid.
De uitvoeringswerkzaamheden betreffen nieuwe geluids-verstorende bronnen, waarbij het niet duidelijk is in hoeverre deze nieuwe geluidsbronnen opgaan in de huidige agrarische omgeving. Deze kolonies kunt u daarnaast ook niet vergelijken met kolonies die bij zorgplaatsen aanwezig zijn[22]. Er dienen dan ook geen werkzaamheden plaats te vinden binnen 100 meter van de kolonies gedurende het broedseizoen van de roek.

Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Voor wat betreft het kappen van de nestbomen en het verloren gaan van 27 nesten beoogt u in uw aanvullende onderbouwing en op basis van de afbeeldingen 2.5 en 2.6 en 1.7 en 2.8, mail van 26 juni 2023, dat er voldoende alternatieve nestlocaties voor de roek aanwezig blijven. Van de aanwezige nesten blijft 60% (180 meter langs de Molenweg) behouden. Voor de overige 40% is minimaal 420 meter langs de Molenweg beschikbaar.
U beoogt dat de alternatieve nestbomen als vervangende nestlocatie bij de Molenweg vrijwel volledig overeenkomen in groeivorm, hoogte, voldoende stevige vorken en ligging in het landschap als de nestbomen aan de Molenweg die nu in gebruik zijn. Ook de nesteenheid van de kolonie verschilt per boom binnen de deelkolonie aan de Molenweg, terwijl de groeivorm niet verschilt met een boom waar de nestdichtheid aanzienlijk is. Binnen de huidige deelkolonie en nestbomen zou dan ook volgens u nog voldoende ruimte zijn voor uitbreiding van alternatieve nesten. U verwacht dan ook dat er voldoende ruimte aanwezig is bij deze deelkolonie om als alternatieve nestlocatie te dienen en blijft de mogelijkheid aanwezig voor toekomstige uitbreiding van de roekenkolonie.
Wel blijft het punt dat de nesten van twee deelkolonies aan de Lithoijensedijk zich in populieren bevinden. Van roeken is bekend dat hun voorkeur uitgaat naar dezelfde boomsoort als alternatieve nestboom. U verwacht dat bij de oostelijke locatie aan de Lithoijenseweg, waarvan er acht bomen behouden blijven, over voldoende vorken beschikken om nesten te huisvesten. Deze bomen zijn van hetzelfde formaat en geschikt om nesten te huisvesten, waarbij uitbreiding mogelijk is. Derhalve dient u als compensatie de nesten met bijbehorende nesttak(ken) door

[22] Als voorbeeld wordt een verzorgingsplaats langs de A28 ten noorden van Zwolle vermeld (ontheffing afgegeven door RVO voor de roek, kenmerk WNB/2020/019.toek).

.

een terzake kundige van roeken te laten verwijderen uit de vier te kappen bomen. Deze nesten en de nesten van de noordelijke locatie, dienen met nesttakken te worden bevestigd aan geschikte takken van de te behouden bomen van de oostelijke deellocatie. Dit dient plaats te vinden voorafgaand aan het broedseizoen. Om verstoring tijdens het broedseizoen te voorkomen, dienen er geen werkzaamheden plaats te vinden binnen 100 meter van de nestlocaties van beide deellocaties.

Voor wat betreft de duurzaamheid van deze metakolonie hebt u navraag gedaan bij de (beherende) gemeente Oss, waaruit is gebleken dat er geen plannen zijn om de bomen langs de Molenweg te kappen. Ook is er geen essensterfte geconstateerd. Monitoring blijft wel van belang om de effectiviteit van de maatregelen te borgen.

Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Met inachtneming van de door u voorgestelde en aanvullende maatregelen wordt voorkomen dat de werkzaamheden leiden tot een verslechtering van de staat van instandhouding van de roek. Door de werkzaamheden gaan er 27 nesten permanent verloren. Er is daarbij sprake van een overtreding van verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1, lid 2 en lid 4 van de Wet natuurbescherming.

Staat van instandhouding van de roek
De broedpopulatie werd in 2022 door Sovon geschat op ruim 48.000-51.000 broedparen. De landelijke populatie van de roek is in de jaren ’80 en ’90 eerst flink toegenomen, vanaf het jaar 2000 is er echter een significante afname.
De populatietrend van de roek is sinds 2000 ongunstig (gedeeltelijk ontoereikend qua informatie). Er is sprake van een populatie afname van <5% per jaar (SOVON.nl). Ook voor wat betreft kwaliteit van het leefgebied en toekomstperspectief is er landelijk sprake van een ongunstige trend. Voor wat betreft verspreidingsgebied is er landelijk gezien een gunstige trend (WUR, 2019). Samenvattend is de landelijke en staat van instandhouding ongunstig-ontoereikend.

Door bomen van de noordelijke deelpopulatie en de vier bomen van de oostelijke deelpopulatie voorafgaand aan de broedperiode te kappen, wordt voorkomen dat actief bebroede nesten worden verlaten en/of jongen sterven. Er blijven acht bomen van de oostelijke deellocatie behouden. Door de nesten van de te kappen populieren te behouden met tak(ken) en te bevestigen aan de te behouden bomen, blijft de functionaliteit van de nesten behouden. Daarnaast kan de roek gebruik maken van bomen van en bij deze derde deelkolonie aan de Molenweg. De uitvoeringswerkzaamheden leiden niet tot een verslechtering van de staat van instandhouding. Mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Instandhouding van de bever
Artikel 3.5, lid 2 en lid 4 Wet natuurbescherming

De bever is in het plangebied aangetroffen in de deelgebieden Diedensche Uiterdijk, De Waarden en Ossekamp, Maasbommel, Appeltern, Kasteel Oijen en omgeving en in Ravenstein.

Er zijn 9 territoria aangetroffen binnen en grenzend aan het plangebied: Diedensche Uiterdijk noord en zuid, Ossekamp inclusief Maasbommel, Kasteel Oijen en omgeving, De Waarden, het Appeltern schiereiland en Appeltern rabattenbos, Gouden Ham en te Ravenstein.[23]

Territoria binnen het plangebied[24]

<u>De Diedensche Uiterdijk bij de Grote Plas en de Vliet</u>

In de Diedensche Uiterdijk zuid bevindt zich 1 territorium van de bever. Dit territorium omvat de watergangen in het zuidelijke deel van de Diedensche Uiterdijk en de oude meander die vanaf daar weer richting noordwest stroomt. Er is ook een bevergang onder een duiker in de oude meander ten noorden van de Grote Plas aangetroffen. De Grote Plas betreft het belangrijkste deel van het territorium, waarbij De Vliet, de Grote Plas en de maisakkers ten noorden van de Maasakkerstraat gedurende verschillende delen van het jaar het belangrijkste foerageergebied vormen. De burcht bevindt zich aan de zuidelijke oever van de Grote Plas net ten oosten van de Maasakkerstraat. Binnen dit territorium bevindt zich weinig houtige begroeiing dat zeer geschikt is voor bevers.

<u>De Waarden aan de oostzijde van het Burgemeester Delenkanaal</u>

In De Waarden is één territorium van bever waargenomen. In het territorium langs de oostzijde van het Burgemeester Delenkanaal zijn drie beverburchten aanwezig. De meest noordelijke burcht betreft de grootste burcht, welke mogelijk als kraamburcht is gebruikt in 2020. De houtige begroeiing op de oostelijke oever, de ruigtebegroeiing op zowel de west- als oostoever en de in beperkte mate de maaiakkers op de oostoever worden gebruikt als foerageergebied.

<u>Ossekamp ten noordwesten van het Burgemeester Delenkanaal en Maasbommel</u>

Ten noordwesten van het Burgemeester Delenkanaal is een beverburcht aanwezig op een landtong langs de Maas. Dit territorium ligt in de Ossekamp. Op de landtong staat veel houtige begroeiing en kruidenrijke vegetatie wat essentieel foerageergebied vormt binnen dit territorium.
Bij Maasbommel is één beverburcht aanwezig in een bosschage direct langs de Maas. Dit betreft dezelfde bosschage als waar ook dassenburchten aanwezig zijn. Gezien de beperkte hoeveelheid houtige vegetatie (foerageermogelijkheden) hoort deze burcht aan de noordzijde van de Maas bij het territorium op de landtong (Ossekamp), direct ten zuiden van de Maas.

<u>Appelterm</u>

Bij het schiereiland in Appeltern (ten noorden van de Maas) zijn vijf recentelijk gebruikte bevergangen in de oever gevonden. Twee bevers zijn gezien nabij deze gangen.

Voor de territoria bij de Diedensche Uiterdijk noord, Appeltern rabattenbos, en de Gouden Ham geldt dat deze grenzen aan, maar buiten het plangebied van Meanderende Maas vallen.
Negatieve effecten op beverholen, burchten en foerageergebied van bever verwacht u niet bij de deelgebieden Ravenstein, Kasteel Oijen en Maasbommel. Hier blijven

[23] Afbeeldingen 5.1 en 5.3 pg. 29 en 30, Activiteitenplan 3.0 van 26 juni 2023

[24] Afbeelding 5.1, pg. 29, Activiteitenplan 3.0 van 26 juni 2023

vier territoria behouden. U gaat er van uit dat deze territoria geen negatief effect ondervinden van de werkzaamheden, verstoring door de werkzaamheden op deze territoria wordt voorkomen door het nemen van maatregelen.

Uitvoeringswerkzaamheden en herinrichting[25]
Binnen het plangebied bestaan de werkzaamheden uit de dijkversterking en daarbij de rivierverruimende en de herinrichtingsmaatregelen in de uiterwaarden.
Er worden tijdelijke (en verplaatsing en onderhoud van) werkwegen en depotlocaties aangelegd langs de dijk en in de uiterwaard. De dijkversterking wordt jaarrond uitgevoerd waarbij de damwanden worden ingeduwd of ingetrild. De rivier en uiterwaardmaatregelen worden parallel ontgraven voor de kleibehoeftes voor de versterking van de nabij gelegen dijksecties en voor afzet naar de markt. In dit kader worden bomen gekapt, vegetatie weggehaald, vindt maaiveldverlaging plaats, af- en aan transport met vrachtwagens van grond naar depots en loswallen gebracht. Er worden geulen, en hoogwaterplaatsen aangelegd en oude meanders worden open gegraven. Het oppervlaktewater wordt gedurende de werkzaamheden afgepompt (bemaald) in het vak waar op dat moment ontgraven wordt.

Het waterpeil in de verschillende uiterwaarden en de Maas zelf, blijft gelijk als het vaste stuwpeil van de Maas. In de te ontwikkelen rietmoerassen in de Diedensche Uiterdijk en de Waarden wordt het waterpeil 1 keer in de 5 jaar in de zomerperiode (3-4 maanden) kunstmatig verlaagd met circa 50 cm. Voor de Diedensche Uiterdijk en De Waarden worden langs de toekomstige meanders rietmoerassen gerealiseerd. Deze rietmoerassen met de tussenliggende wateren dienen ook als foerageergebied voor de bever. Door een aanbod waterplanten, bladeren en scheuten van wortels en wortelstokken van water- en oeverplanten dienen de rietmoerassen als voedselbron voor de bever.
Daarnaast worden recreatie voorzieningen, fiets- en struinpaden en uitkijklocaties aangelegd in alle deelgebieden en territoria van de bever.

Door de inrichting van de uiterwaarden verdwijnen burchten, oeverholen en essentieel foerageergebied van de bevers. Dieren kunnen worden verstoord en leefgebied verdwijnt.

Door de uitvoeringswerkzaamheden en de herinrichting van de uiterwaarden[26] verwacht u dat alléén bij de locaties Diedensche dijk, Ossekamp en Appeltern negatieve effecten te verwachten zijn op het functioneel leefgebied ondanks de door u te nemen maatregelen.

U vraagt dan ook alleen ontheffing aan voor de bovenstaande locaties.
Van het territorium in de Ossekamp gaat een klein deel foerageergebied van tien bakenbomen[27] en één oeverhol verloren. De beverburchten in dit territorium blijven allen behouden inclusief de burcht aan de noordzijde van de Maas bij deelgebied Maasbommel. Het foerageergebied van circa 2.100 vierkante meter, bestaande uit begroeide oevers en bosschages, blijft behouden.

---

[25] Afbeelding 5.4, pg. 34, Activiteitenplan 3.0 van 26 juni 2023

[26] Afbeelding 5.4, pg. 34, Activiteitenplan van 26 juni 2023

[27] de kap en her-plant van circa 10 bakenbomen op de landtong

Voor het territorium de Diedensche Uiterdijk (zuidelijk territorium), langs de Vliet en de Grote Plas geldt dat er een aantal oeverholen of burchten verloren gaan. De exacte locatie van burchten is tot dusver alleen aangetoond bij de Grote Plas, mogelijk is/zijn er burchten aanwezig langs de Vliet.
Voor wat betreft het foerageergebied wordt vegetatie buiten de randen van de Grote Plas verwijderd. Het westelijke gedeelte van het territorium en foerageergebied (langs de Vliet) gaat over een lengte van 320 meter verloren door de aanleg van een bredere geul. Aan de zuidoever wordt vegetatie verwijderd over een lengte van 750 meter in het kader van dijkveiligheid[28].

Het territorium op het schiereiland bij Appeltern gaat volledig verloren. Er verdwijnt essentieel foerageergebied; van de 800 meter essentieel foerageergebied langs de oever verdwijnt circa 700 meter en er gaan vijf oeverholen van de bever verloren. De oeverlijn gaat door de drempelverlaging van het schiereiland verloren. Er komt een stortstenen oever, waarbij de vegetatie laag moet blijven wegens de benodigde doorstroming van de Maas.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soort tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in paragraaf 5.4 van het rapport 'Activiteitenplan Wet natuurbescherming project Meanderende Maas van 26 juni 2023 en in de mail met aanvullende informatie van 26 juni 2023.

Het gaat hierbij om de territoria zoals weergegeven op de afbeelding 5.4, pg. 34 van het Activiteitenplan van 26 juni 2023.

Bij Ossekamp vindt in het ergste geval verstoring plaats bij de burcht. Bij de Diedensche dijk (zuidelijk territorium) gaat in het ergste geval een burcht verloren en/of wordt de bever gevangen en verplaatst naar alternatieve locatie binnen eigen territorium.
Bij Appeltern gaat de functionaliteit van het territorium permanent verloren; in het ergste geval moeten de dieren worden gevangen en verplaatst, dan wel dienen zij op eigen kracht weer vervangend leefgebied te vinden.

U bent van plan om uiterlijk twee weken voorafgaand aan werkzaamheden een controle uit te voeren door een deskundig ecoloog op mogelijk nieuwe beverburchten en oeverholen.

Voor wat betreft de maatregelen van de te verwijderen burchten is de planning dat wordt gestart met het verwijderen van alle vegetatie in een straal van 30 meter rondom de burcht of bevergang, daarna dient er minimaal drie dagen rust te zijn zodat de bever uit zichzelf kan vertrekken. Verder dient de ingang van de burcht of oeverhol voor 3/4e dicht gezet te worden met grond of boomstammetjes (er moet nog wel lucht in het hol kunnen).

[28] Onder cumulatieve effecten blijkt dat bij de noordelijke en zuidelijke territoria in de Diedensche uiterdijk bevergangen en foerageergebied aan de teen van de dijk is weggehaald i.h.k.v. dijkveiligheid. Het weghalen van foerageergebied wordt gecompenseerd. in overleg met de Zoogdiervereniging tot een compensatie van 0,55 ha. Deze wordt ten noorden van de plas in de Diedensche Uiterdijk aangelegd door middel van het aanplanten van geschikte wilgensoorten en door de aanleg van een hoogwatervluchtplaats voor de bever.

Er worden wildcamera's geplaatst bij de burchtingang of oeverholen om te controleren of de verblijfplaats nog wordt bezocht door de bever. Er wordt daarnaast twee keer per week gecontroleerd op graaf- of vraatactiviteit. Als de ingang open is gemaakt wordt het dichtzetten herhaald. Indien er geen graaf- of vraatactiviteiten meer zijn bij de burcht/ het hol, dan wordt inspectie nog twee weken voortgezet. Wanneer de ingang na twee weken nog dicht is kan de verblijfplaats geheel worden weggegraven of opgevuld met grond.
In het geval dat de bever na vier weken niet uit zichzelf is vertrokken, wordt de burcht of het oeverhol handmatig uitgegraven onder toezicht van een ter zake kundige ecoloog. Deze maatregelen moeten voorkomen dat bevers worden gedood bij het verwijderen van een burcht. Dit dient plaats te vinden buiten de kwetsbare periode van september tot en met april. Hierbij mag er geen sprake zijn van ijsgang of langdurig laag water.
Wanneer de bever ondanks de genomen maatregelen (verwijderen van vegetatie en handmatig uitgraven van de holen) niet uit zichzelf vertrekt is het nodig om de bever te vangen en elders uit te zetten. Deze methode wordt pas toegepast als het gehele gebied volledig is ontdaan van vegetatie en de holen zijn uitgegraven. Als één week nadat dit is voltooid de bever nog steeds aanwezig is wordt overgegaan op het vangen van de bever. De bever wordt gevangen door middel van een vangkooi waarbij een beverdeskundige dit uitvoert. De bever wordt uitgezet binnen zijn territorium maar buiten de werkgrenzen van de werkzaamheden die worden uitgevoerd.

De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende.

Daarbij dienen de werkzaamheden bij het verwijderen van de burcht, binnen 30 meter rustig te worden opgestart en uitsluitend met handmateriaal om instorting van gangen te voorkomen. Daarbij dient er in 1 richting stapvoets te worden gewerkt. Bij het dichtzetten van een ingang, dient de grond niet te worden aangestampt dan wel verdicht. Ook dient er lucht via de bovenkant van de burcht of hol in te komen. Indien een bever ondanks de door u genomen maatregelen dient te worden weggevangen, kan dit uitsluitend plaatsvinden tussen 1 september en 1 april, ruim voor de kwetsbare periode. Daarbij dient naast een ecologisch deskundige ook standaard een dierenarts aanwezig te zijn omwille van het (tijdig) kunnen verdoven van de aanwezige bever.

Compensatie voor wat betreft Ossekamp en langs de Vliet merkt u op dat het niet duidelijk is waar de burchten zich bevinden. Er dient voorafgaand onderzoek te worden uitgevoerd om de exacte locaties en aantal burchten binnen deze twee territoria te lokaliseren, waarbij verduidelijkt wordt welke burchten/oeverholen verdwijnen en welke behouden blijven.

Wat betreft Appeltern, volgens de planning verdwijnt dit territorium in 2027. U bent van mening dat de bever op eigen kracht, in dit geval zes dieren, op zoek dienen te gaan naar een nieuw territorium. Uit de mail van 26 juni 2023. blijkt tevens dat u verwacht dat er geen alternatieve compensatie territorium aanwezig is binnen of nabij het plangebied of binnen de provincies Gelderland, Noord-Brabant of elders in Nederland én waar beherende organisaties een bever willen hebben. De kans op het vinden van een uitzetlocatie voor de bever is daarom nihil. Desondanks wilt u dat het dier op eigen gelegenheid op zoek dient te gaan naar een alternatieve locatie, waarbij u de gunstige staat van instandhouding benadrukt.

Ik wijs u erop dat naast de gunstige staat van instandhouding, alleen in zeer bijzondere omstandigheden voor doden en verwonden ontheffing wordt verleend.
Het weghalen van dit territorium en de zoektocht naar een nieuw territorium van zes dieren in het plangebied, zal leiden tot stress, en waarschijnlijk onderlinge gevechten met mogelijk dodelijke afloop in de lokale beverpopulatie. Omdat er geen uitzicht lijkt te zijn op een alternatief territorium dient u in dit geval compensatie aan te leggen dat kwalitatief en kwantitatief overeenkomt met de huidige kwaliteiten van het territorium. In de Diedensche Uiterdijk en De Waarden worden langs de meanders rietmoerassen gerealiseerd als foerageergebied voor de bever. Vanwege één van de doelstellingen van het project; natuurontwikkeling om een gevarieerd rivieren- en moeraslandschap te creëren, voor de lokaal aanwezige beschermde soorten, dient u bij gebrek aan draagkracht voor compensatie-leefgebied van de bever buiten het plangebied, vóór de ontmanteling van Appeltern zorg te dragen dat er voorafgaand nieuw geschikt compensatiegebied middels opwaarderingsmaatregelen van geschikt voedselaanbod binnen het plangebied dan wel nabij het plangebied wordt aangelegd.
U dient daarom een plan van aanpak en uitvoering hiervoor aan te leveren bij RVO, 4 jaar voor de ontmanteling van het territorium bij Appeltern.

Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Voor wat betreft maatregelen van de te behouden burchten beoogt u onder meer om:
gedurende het gehele jaar een verstoringsvrije afstand aan te houden van minimaal 20 meter rondom burchten en bevergangen.
Bij de werkzaamheden worden in de permanente situatie in elke uiterwaard op meerdere verspreide locaties steile oevers gegraven. Dit gebeurt op locaties zonder risico op vergravingen in de dijk. Eilandsituaties hebben hierbij de voorkeur. Het water voor deze steile, vergraafbare oevers wordt uitgediept tot minimaal 50 cm. diepte (als het laagste waterpeil), zodat er altijd water rond de oever zal zijn en tijdens vorstperioden het nooit geheel dicht vriest. Bij de herinrichting worden recreatiepaden zodanig ingericht dat deze een minimale afstand van 20 meter tot bestaande beverburchten en bevergangen hebben. Dit om verstoring door mensen en honden te voorkomen.
U beoogt om tijdelijke transport- en werkwegen niet binnen 20 meter van een burcht te realiseren.

Ondanks de door u voorgestelde maatregelen betreffen de werkzaamheden zoals het aan- en afrijden van vrachtwagens met grond en het vergraven van de uiterwaarden, ruimte-, geluids-, visuele verstoring en gebruik van lichtbronnen betreffen gedurende de avond, met mogelijk impact op het functioneel leefgebied van de bever.

Ik wil u er dan ook op wijzen dat voor wat betreft de locatie van de burcht, holen en legers een verstoringsvrije afstand van 30 meter dient te worden aangehouden rondom deze locaties gedurende het jaar. Werkzaamheden binnen de 30 meter straal vanaf een burcht dienen buiten de kwetsbare periode en/of buiten de periode van laag water en ijsvorming plaats te vinden en altijd onder begeleiding van een beverdeskundige.

Voor wat betreft de werkzaamheden binnen de 30 meter afstand van de burcht dient licht materiaal middels handwerktuig gebruikt te worden om instorting van gangen te voorkomen.
Bij het aanleggen van hoogwaterwaterplaatsen voor de bever dient rekening te worden gehouden met de rivierverruimende maatregelen gezien de doelstelling van natuurontwikkeling. Het heeft dan ook de voorkeur om in plaats van één hoogwatervluchtplaats meerdere hoogwatervluchtplaatsen aan te leggen waar de bever gebruik van kan maken en waarbij de locatie te allen tijde (hoogwater) gevrijwaard dient te blijven van recreanten en honden.
Voor wat betreft de zone van 30 tot 50 meter vanaf de burchten wordt geen materieel/materiaal in deze zone opgeslagen. Uitvoeringswerkzaamheden waarbij sprake is van een negatief effect op het essentieel leefgebied van de bever dient tot een minimum te worden beperkt.
Monitoring is gedurende de projectuitvoering gewenst om het effect van de maatregelen te borgen in het kader van de functionaliteit van het leefgebied van de bever.
In de permanente situatie wordt in de toekomstige inrichting van het plangebied bij alle territoria ook in recreatieve voorzieningen voorzien. Het gaat om fiets- en struinpaden en uitzichtlocaties in de uiterwaarden en verharde paden op locaties waar deze in de huidige situatie al aanwezig zijn.
U verwacht dat dit geen verstorend effect heeft op het functioneren van het leefgebied van de bever. Er wordt volgens u bij locaties van burchten voldoende afstand gehouden. Ook zijn negatieve effecten op foerageergebieden volgens u uitgesloten gezien de struinpaden niet direct over de oever lopen en de recreatie druk in de nacht vrijwel nul is. De bever kan echter ook overdag aanwezig zijn op legers of in de burcht nabij de oever. Daar recreatie een verstoringsfactor kan zijn, ook gedurende de kwetsbare periode, waarbij ook rekening dient te worden gehouden met loslopende honden dienen maatregelen te worden getroffen om verstoring (loslopende honden en recreanten) van de bever te voorkomen, zoals het afrasteren van een burcht.

Ter aanscherping zijn hiervoor aanvullende voorschriften in de ontheffing opgenomen.

Met inachtneming van de door u voorgestelde en aanvullende maatregelen wordt voorkomen dat de werkzaamheden geen wezenlijke invloed hebben op de staat van instandhouding van de bever. Door de herinrichting van de uiterwaarden gaat er een territorium inclusief burcht(en) verloren bij Appeltern en mogelijk een burcht en/of oeverholen bij de Diedensche Uiterdijk zuidelijk territorium. Ook kunnen individuen worden verstoord of is het nodig bevers te vangen en te verplaatsen.
Er is daarbij sprake van een overtreding van verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.5, lid 2 en 4 van de Wet natuurbescherming.

Gunstige staat van instandhouding
In Nederland neemt de bever de laatste jaren zowel in verspreiding als in aantallen toe, waardoor de staat van instandhouding gunstig is. In Brabant en Gelderland is de beverpopulatie sterk gegroeid. De Bedijkte Maas en alle uiterwaarden op de trajecten van de Beneden Maas en Getijdenmaas zijn gekoloniseerd.
Door het project gaat er een territorium verloren en worden er verblijfplaatsen weggehaald. Door het nemen van maatregelen om verstoring te minimaliseren en compenserende maatregelen bij Appeltern blijft er voldoende leefgebied voor de

bever, dat kwalitatief en kwantitatief overeenkomt met de huidige kwaliteiten van het territorium.
De uitvoeringswerkzaamheden hebben mede als doel natuurontwikkeling binnen het plangebied en specifiek voor de betrokken soorten. In de toekomstige situatie zijn er rietmoerassen, de houtige begroeiing in de uiterwaarden en delen met grassen, kruiden en bloemen die in voedsel voorzien voor de bever.
Geconcludeerd wordt dat de lokale staat van instandhouding van de bever niet in gevaar komt, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Staat van instandhouding van gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis
Artikel 3.5, lid 4 Wet natuurbescherming

De gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis zijn op 12 locaties in het plangebied aangetroffen.[29] Hierbij gaat het om verblijfplaatsen en (niet-)essentiële vliegroutes en foerageergebied.
Het gaat om de deelgebieden bakenbomen bij de Maas, groenstructuur RWZI Oijen, groenstructuur langs Harensedijk, groenstructuur rond Tv-toren, bomenrij Kortestraat, bomen op Maasdijk tussen Ravenstein en Neerlangel, boomstructuren in Ravenstein en het gebouw op Doolhof 31, groenstructuur dijk ten zuidwesten bij Megen en Uiterwaarden Oijense Benedendijk en Oijense Bovendijk, groenstructuur parallel aan spoordijk en Maasdijk, Bomenlaan Maasdijk 33 – 36 en het groenstructuur ten westen van A50.

De vliegroutes en verblijfplaatsen worden door uitvoeringswerkzaamheden aangetast, onder meer door het plaatsen van damwanden, steunberm, rivierverruimende maatregelen in de Uiterwaarden, kap van bomen, grondverzet, aanleg van geulen, gronddepots, aan- en afvoer van materiaal per vrachtwagen.

Afbeelding 8.18, Activiteitenplan van 26 juni 2023 geeft de locaties waar essentiële functies van vleermuizen worden aangetast en compensatie wordt uitgevoerd.
U vraagt ontheffing aan voor één verblijfplaats, de bakenbomen langs de Maas en solitaire bomen waarbij een paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis verloren gaat. De bakenbomen worden voor de ontwikkeling gekapt.
Daarnaast vraagt u aan voor essentieel foerageergebied en vliegroutes op de volgende locaties:
De binnendijkse groenstructuur langs Harensedijk. Door het aanbrengen van een binnendijkse steunberm vindt bomenkap plaats op de Harensedijk. Deze bomenrij is een essentiële vliegroute van gewone dwergvleermuis en rosse vleermuis en een essentieel foerageergebied van gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis en gaat verloren.
De bomenlanen op de Diedensche Uiterdijk worden aangetast, het zijn essentiële vliegroutes en foerageergebied van de gewone en ruige dwergvleermuis. De meest westelijke 80 meter van de bomenrij aan de Rulstraat wordt gekapt. Ten noorden van de kruising Rulstraat–Maasakkerstraat wordt een stuk van 100-150 meter gekapt voor de aanleg van een geul. Daarnaast wordt de meest oostelijke 50 meter van de bomenrij van de Maasakkerstraat gekapt waar deze aansluit op de Maasdijk,

[29] Afbeelding 8.1, pg. 77, Activiteitenplan 3.0 van 26 juni 2023

voor het realiseren van de opgang naar de dijk. Ook de bomen langs de Maasakkerstraat ten zuiden van de kruising en de maasheggen ten zuiden van de Rulstraat worden gekapt.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en gewone grootoorvleermuis tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in hoofdstuk 8.3 van het bij de aanvullingen gevoegde rapport 'Activiteitenplan Meanderende Maas van 26 juni 2023. Hieronder volgt een korte samenvatting van de belangrijkste punten.

Algemene maatregelen
Tijdens donkerte dient uitstraling van kunstlicht te worden voorkomen door bijvoorbeeld het afschermen van verlichting bij keten en materiaal opslag.
Eventuele lichtuitstraling naar groenstructuren (bosschages, oevers, weilanden, struwelen of bomenrijen) of wateroppervlakten kan verder worden voorkomen door het aanpassen van de armaturen of het type verlichting;
Exacte maatregelen om verstoring door licht te voorkomen dienen te worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol die wordt voorgelegd aan het bevoegde gezag.

Bakenbomen langs de Maas en overige solitaire bomen.
Ter compensatie[30] van de paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis in een bakenboom, ten noordwesten van Megen, dient deze voorafgaand aan de kap te worden gecompenseerd. Indien er bomen binnen 200 meter van de paarverblijfplaats blijven behouden, bent u van plan om vier vleermuiskasten aan bomen binnen 100-200 meter van de huidige verblijfplaats op te hangen, die geschikt zijn als paarverblijf voor ruige dwergvleermuis.
Indien er geen bomen binnen 200 meter van de paarverblijfplaats blijven behouden, kiest u voor het plaatsen van een vleermuispaal (zoals bijvoorbeeld de VK SK 05 of gelijkend). Voor de vervangende paarverblijfplaatsen geldt een gewenningsperiode van minimaal zes maanden. Voorafgaand aan de start van het paarseizoen (plaatsen voor half februari). In deze periode zijn de originele verblijfplaats en de vervangende verblijfplaats aanwezig.
De bomen dienen gekapt te worden na de gewenningsperiode en in de periode dat ruige dwergvleermuis geen gebruik maakt van paarverblijfplaatsen. De bomen dienen gekapt te worden in de periode van november tot en met juni.
Voor de paarverblijfplaats in bomen geldt dat deze voorafgaand ongeschikt gemaakt dienen te worden zodat vleermuizen er wel uit kunnen maar niet meer in door middel van exclusion flaps. De exacte keuze in verblijfplaats en locatie van de vleermuiskast of vleermuispaal wordt vastgelegd in een ecologisch werkprotocol. Het bevoegde gezag wordt op de hoogte gesteld van de plaatsing.

[30] Afbeelding 8.13, pg. 91, Activiteitenplan 3.0, 26 juni 2023

Maatregelen inzake compensatie essentiële vliegroutes en foerageergebied.
De groenstructuur langs de Harensedijk (essentiële vliegroute en foerageergebied gewone dwergvleermuis en rosse vleermuis)[31] en op de dijk ten zuidwesten van Megen blijft in de toekomst intact. In de toekomst wordt de vliegroute robuuster, waar nu grote gaten in de bomenrij zitten wordt deze in de toekomstige situatie vrijwel volledig aansluitend. Langs de Harensedijk wordt in de binnenberm van de dijk het maaiveld verhoogd waardoor de bomen na verloop van tijd afsterven wegens de verhoogde worteldruk. De bomen ten zuiden van de Harense dijk (vanaf kruising Onderweg met de Lieftingstraat tot aan de Meerstraat) worden herplant. Dit wordt gefaseerd uitgevoerd.
Circa 50% van de bomen wordt gekapt voorafgaand aan de werkzaamheden. Dit wordt om-en-om gedaan zodat er gedurende de dijkversterking te alle tijden bomen worden behouden. De gaten die ontstaan na de kap van bomen mogen niet groter zijn dan 30 meter óf de afstand van één boomkroon die wordt gekapt. De bestaande gaten in de bomenrijen mogen niet groter worden dan in de huidige situatie (tenzij deze al kleiner zijn dan 30 meter).
In het eerste plantseizoen na het afronden van de dijkversterking worden nieuwe bomen geplant op de plekken waar de bomen zijn gekapt.
Na het afronden van alle werkzaamheden duurt het naar verwachting een aantal jaar (twee tot vier jaar) voordat de bomen die niet zijn gekapt gaan afsterven. Kap de afstervende bomen en plant binnen een half jaar na de kap nieuwe bomen terug op deze locaties. Plant inheemse bomen aan met een plantmaat van 25-30 en een minimale hoogte van 5 – 7 meter. De onderlinge afstand van de bomen is maximaal 7 m tussen de aan te planten bomen. Voor alle aan te planten bomen geldt dat aanslaan van aanplant wordt gemonitord en deze worden ingeboet waar nodig.

In de huidige situatie is de bomenrij die als vliegroute wordt gebruikt niet aaneensluitend. Er zitten meerdere grote gaten tussen van 50 tot 150 meter. In de tijdelijke situatie wordt circa 50% van de huidige bomen gekapt waarbij geen nieuwe gaten ontstaan van meer dan 30 meter. Na de werkzaamheden worden in deze gaten nieuwe bomen geplant. Na verloop van tijd sterven de originele bomen (waarvan circa 50% is behouden) af door verhoogde worteldruk. Deze worden dan gekapt en herplant. Door het gefaseerd kappen en aanplanten van bomen gaat u ervan uit dat de vliegroute en foerageergebied van gewone dwergvleermuis en rosse vleermuis functioneel blijft (ook foerageergebied van gewone grootoorvleermuis).

In de huidige situatie aan de Maasakkerstraat en Diedensche Uiterdijk [32] sluit de bomenrij aan op de dijk. De bomen worden gekapt, er wordt grondwerk uitgevoerd en er worden nieuwe bomen aangeplant buiten het kwetsbare seizoen van vleermuizen. Door de uitvoeringswerkzaamheden sluit de vliegroute niet meer goed aan op de dijk. U neemt daarbij de volgende maatregelen:
De bomen worden gekapt buiten het actieve seizoen van de vleermuizen die gebruik maken van deze vliegroute (werken in november tot en met maart). In deze periode vindt ook herplant van deze bomen plaats, het zijn inheemse bomen met een plantmaat van 25-30 en een minimale hoogte van 5 tot 7 meter. De onderlinge afstand van de bomen is maximaal 7 meter tussen de aan te planten bomen.

[31] Afbeelding 8.17, pg. 95, Activiteitenplan 3.0, 26 juni 2023

[32] Afbeelding 8.14, pg. 92, Activiteitenplan 3.0, 26 juni 2023

Ook de overige werkzaamheden (grondverzet, en herplant van bomen) wordt uitgevoerd in de periode van november tot en met maart. Zo is de vliegroute weer functioneel als de vleermuizen die vliegroute weer gebruiken.
Voor alle aan te planten bomen geldt dat aanslaan van aanplant gedurende 2 jaar na aanplant wordt gemonitord en deze worden ingeboet waar nodig.

Maasakkerstraat 2e locatie: in de huidige situatie is er een aaneengesloten bomenrij, hier wordt over een lengte van 100 -150 meter de bomen gekapt. Er worden op afstand van maximaal 50 meter stapstenen aangelegd voorafgaand aan de kap van de bomenrij. Deze stapstenen bestaan uit nieuwe bomen(groepjes) of wilgenstruweel.
Bij de doorgang van de toekomstige meander in de Maasakkerstraat wordt een hop-over[33] gerealiseerd vanwege de essentiële vliegroute van de gewone dwergvleermuis. De hop-over bestaat uit eilanden in de toekomstige geul, op deze eilanden worden hoge bomen geplant (vergelijkbaar met de huidige bomen in de laan waar de kroon op 5 tot 7 meter hoogte begint). De twee eilanden dienen als stapsteen voor de vleermuizen.
De afstand tussen de stapstenen en de te behouden laan is circa 50 meter. Als alternatief is het mogelijk om wilgenstruweel aan te planten op de stapstenen, dit dient eerst hoog genoeg (5 tot 7 meter) te groeien om voldoende als geleiding te fungeren. Voordat dit zo ver is, is het nodig om tijdelijke maatregelen te nemen zoals bijvoorbeeld het plaatsen van hoge schermen of verplaatsbare bomen in een grote bak. Plant inheemse bomen aan met een plantmaat van 25-30 en een minimale hoogte van 5 tot 7 meter. De onderlinge afstand van de bomen is maximaal 7 meter tussen de aan te planten bomen.

Bij de 2e locatie/ westelijke deel Rulstraat: in de huidige situatie is er een overbrugging zonder bomen met een afstand van 80 meter tussen het einde van de bomenrij en de bebouwing van Megen. Door het aanplanten van bomen en kappen van bomen wordt er een hop-over gemaakt. Er is in de toekomstige situatie dan een overbrugging van 50 meter en een overbrugging van 80 meter.
Bij de doorgang van de toekomstige meanders bij het westelijke deel van de Rulstraat maken de vleermuizen in de huidige situatie al een overbrugging zonder bomen van circa 80 meter. Dit is gerekend van het einde van de bomenlaan langs de Rulstraat tot de bebouwing van Megen. Door de kap van de westelijke 80 meter van bomen wordt deze afstand groter.
Dit effect wordt gecompenseerd door het aanplanten van bomen tussen de toekomstige geul en de bebouwing van Megen. Hierdoor ontstaat een hop-over waar de vleermuizen een stuk van 80 meter oversteken zonder bomen en een stuk van circa 50 meter tot aan de bebouwing van Megen.
De nieuw aan te planten bomen worden geplant voorafgaand aan het kappen van de bomen aan de Rulstraat. De bomen moeten hoog genoeg zijn (5 tot 7 meter en plantmaat 25-30) en een kroon hebben zodat de hop-over functioneel is.
Voor alle aan te planten bomen geldt dat aanslaan van aanplant wordt gemonitord en deze worden ingeboet waar nodig.

De door u voorgestelde maatregelen betreffende de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en de gewone grootoorvleermuis worden daarbij

[33] Afbeelding 8.15 en 8.16, pg. 93, Activiteitenplan 3.0, 23 juni 2023

op hoofdlijnen voldoende bevonden. RVO acht het van belang, uit het oogpunt van volledigheid, zorgvuldig handelen en voor het functioneren van de permanent te realiseren verblijfplaats, alternatieve vliegroutes en foerageergebied voor de gewone- en ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en grootoorvleermuis om enkele aanscherpingen op uw voorstel door te voeren.
U bent voornemens om ten aanzien van het verlies van het paarverblijf van de ruige dwergvleermuis, elders in zowel tijdelijke als permanent vervangende verblijfplaatsen te voorzien. In zijn algemeenheid geldt hierbij dat u ter vervanging van ieder individueel paarverblijf dat verloren gaat, vier tijdelijke alternatieven wenst aan te bieden. Daarbij draagt u bij de plaatsing van de alternatieve kasten voldoende zorg voor de nodige gewenningstijd om de vleermuizen de alternatieven te laten ontdekken.
De kasten dienen daarbij op minimaal drie meter hoogte te hangen en op verschillende kanten van de bomen geplaatst te worden waarmee verschillende microklimaten worden gecreëerd.
Voor wat betreft de essentiële vliegroutes en foerageergebied bij de Maasakkerstraat en Harenseweg, wenst u de vliegroutes en foerageergebied intact te houden middels gebruik making van fasering van werkzaamheden, gebruikmaken van tijdelijke en permanente hop-overs om barrière werking zo veel mogelijk te voorkomen en herplanten van bomen. Monitoring om het effect van de maatregelen te borgen is van belang op deze voorzieningen, opdat geen nadelig effect (verslechtering) op de staat van instandhouding wordt verwacht.

Ter aanscherping heb ik in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Met inachtneming van de door u voorgestelde en aanvullende maatregelen wordt voorkomen dat de werkzaamheden een negatieve invloed hebben op de lokale staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en gewone grootoorvleermuis. Desondanks gaat door de dijkversterking en herinrichting van de uiterwaarden een verblijfplaats en essentiële vliegroutes en foerageergebied verloren.
Er is daarbij sprake van een overtreding van verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.5, lid 2 en 4 van de Wet natuurbescherming.

Gunstige staat van instandhouding
De staat van instandhouding voor gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en de gewone grootoorvleermuis is landelijk gezien ongunstig-ontoereikend, duidelijke gegevens ontbreken voor een goede bepaling van de staat van instandhouding. Als voldoende mitigerende maatregelen worden genomen kan de staat van instandhouding als gunstig worden gezien (Arcadis, 2018). Voor ruige dwergvleermuis geldt dat het verspreidingsgebied en leefgebied gunstig is, de populatie trend is neutraal. Als toekomstperspectief wordt het matig ongunstig ingeschat waardoor de staat van instandhouding als ongunstig wordt beoordeeld. Voor rosse vleermuis geldt dat de staat van instandhouding grotendeels onbekend is. Gezien de populatie een negatieve trend kent is er sprake van een ongunstige staat van instandhouding voor rosse vleermuis (Wageningen University, 2019). Ook voor ruige dwergvleermuis en rosse vleermuis geldt dat bij het nemen van voldoende mitigerende en compenserende maatregelen de staat van instandhouding van de soort niet wordt beïnvloed (Arcadis, 2018). Door het nemen van maatregelen en aanvullende voorschriften inzake de verblijfplaats, essentiële vliegroutes en foerageergebied blijven deze functies van vleermuizen functioneel en

heeft het voornemen geen verslechterend effect op de lokale staat van instandhouding van vleermuizen.

Instandhouding van de poelkikker
Art. 3.5 lid 2 en lid 4 Wet natuurbescherming

De poelkikker is aangetroffen binnen het plangebied in 4 deelgebieden: Dijk Hemelrijkse waard, De Waarden, Diedensche Uiterdijk en Ravenstein
Het landhabitat bevindt zich gedurende de zomer in de uiterwaarden; buitendijkse wateren en bosschages op en langs de dijk bij de binnendijkse wateren. De overwintering vindt plaats op de hogere delen van de uiterwaarden, de dijk zelf en de bosschages op en langs de dijk. De voortplanting vindt plaats in de watergangen, poeltjes en oude meanderrestanten in de uiterwaarden alsmede ook in binnendijkse kwelwatergangen langs de dijk.

Op 13 locaties bij poelen, watergangen en wateren zijn voortplantingswateren van poelkikker vastgesteld[34] namelijk:
P1: buitendijkse poel bij Lithoijen, 0,4 ha.
P2: watergangen in de Hemelrijkse Waarden, 6,3 ha.
P3: buitendijkse watergangen aan de teen van de dijk, oostzijde van Hemelrijkse Waarden, 4.3 ha.
P4: binnendijkse poelen ten zuiden van Benedeneind, 0,6 ha.
P5: buitendijkse watergangen aan de teen van de dijk. Ten noorden van Benedeneind, 2,8 ha.
P6: poel in het noordelijke deel van de uiterwaarden De Waarden, 0,1 ha.
P7: buitendijkse watergangen aan de teen van de dijk, oostzijde van De Waarden, 1.4 ha.
P8: binnendijkse agrarische watergangen aan de teen van de dijk ten zuiden van Megen, 0,1 ha.
P9: twee binnendijkse locaties met agrarische watergangen aan de teen van de dijk ten zuidoosten van Megen, 0,26 ha.
P10: wateren in de Diedensche Uiterdijk, wo. de Vliet en de grote plas, 11,8 ha.
P11: twee binnendijkse locaties met agrarische watergangen aan de teen van de dijk ten zuidwesten van Dieden, 1,3 ha.
P12: poel in de uiterwaarden ten noorden van Demen, 0,7 ha.
P13: wateroppervlakte in bebouwde kom Ravenstein, 0,5 ha.

Het werkgebied maakt deel uit van het functioneel leefgebied van de poelkikker, zowel in de uiterwaard als bij de dijkversterking (buitendijks en binnendijks).

Binnen het leefgebied van de poelkikker bestaan de werkzaamheden uit de dijkversterking en daarbij de rivierverruimende en de herinrichtingsmaatregelen in de uiterwaarden. Het gaat hierbij om de uiterwaarden de Diedensche Uiterdijk en De Waarden.

[34] tabel en afbeelding 15.1, pg. 118 en 119, Activiteitenplan 3.0 van 26 juni 2023 waarbij vermeld dient te worden dat uit de onderzoeken blijkt dat op bijna alle plekken met ondiep water binnen het plangebied veel bastaardkikkers zijn aangetroffen met slechts enkele poelkikkers, Het gaat hier dus om een mengpopulatie van het zogenaamde groene kikker complex die gedomineerd wordt door bastaardkikker met een relatief laag aandeel poelkikker

Er worden tijdelijke (inclusief de verplaatsing en onderhoud van-) werkwegen en depotlocaties aangelegd in de uiterwaarden evenwijdig aan het dijktracé en aan de binnenzijde van de dijk. De dijkversterking wordt jaarrond uitgevoerd waarbij ook damwanden worden ingeduwd of ingetrild. Er vindt grondwerk plaats: de rivier en uiterwaardmaatregelen worden parallel ontgraven voor de kleibehoeftes voor de versterking van de nabij gelegen dijksecties en voor afzet naar de markt. In dit kader worden bomen en bosschages gekapt, vegetatie weggehaald, vindt maaiveldverlaging plaats, af- en aan transport met vrachtwagens van grond naar depots en loswallen gebracht. Er worden geulen, en hoogwaterplaatsen aangelegd en oude meanders worden open gegraven. Het oppervlaktewater wordt gedurende de werkzaamheden afgepompt (bemaald) in het vak waar op dat moment ontgraven wordt. In totaal wordt er 6,7 km. extra geul aangelegd, met een totale oeverlengte van ca. 13,5 km.
Daarnaast worden recreatieve voorzieningen zoals fiets- en struinpaden en uitkijklocaties aangelegd.
Door het vergraven van de uiterwaarden en het weghalen van bosschages op en langs de dijken gaat er zomer- en winterhabitat verloren. Specifiek voor wat betreft de uiterwaarden: zomerhabitat voor buitendijkse wateren. In de hogere delen van de uiterwaarden gaat én zomer- én winterhabitat voor buitendijkse wateren verloren en door het weghalen van bosschages op en langs de dijken binnendijks zomer- en winterhabitat.

Als gevolg van de werkzaamheden binnen het leefgebied van de poelkikker, kunnen dieren worden verstoord of gedood en gaan vaste voortplantingswateren en landhabitat van de dieren verloren.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in paragrafen 15.3.
van het rapport 'Activiteitenplan Wet natuurbescherming – Meanderende Maas' van 26 juni 2023 en de mails met aanvullende informatie van 26 juni 2023. De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende.
De maatregelen die u voorstelt worden hieronder kort samengevat.

De bestaande watergangen en poelen waar poelkikker in voorkomt worden buiten het kwetsbare voortplantingsseizoen van de poelkikker gedempt. Er kan worden gedempt in de periode van half september tot en met half maart. Indien het dempen van een watergang plaatsvindt binnen de voortplantingsperiode, zijn aanvullende maatregelen nodig. Rondom het te dempen water wordt tussen 1 november en 28 februari een amfibieënscherm geplaatst om te voorkomen dat amfibieën in het voortplantingswater kunnen komen. Het amfibiescherm is van minimaal 60 cm hoog glad HDPE-folie waarvan 10 cm is ingegraven.
De amfibieschermen worden elke twee weken gecontroleerd door een ecoloog op kieren en direct door de aannemer hersteld worden wanneer deze niet volledig sluit.
Ter compensatie van leefgebied (voortplantingswater) van poelkikkers dat wordt gedempt wordt minstens één jaar van tevoren nieuw habitat gerealiseerd. Het nieuwe leefgebied heeft daardoor minstens één geheel groeiseizoen (maart tot en met oktober) om zich te ontwikkelen.

Op de locaties waar werkzaamheden plaatsvinden in het overwinteringshabitat[35] van de poelkikker worden maatregelen genomen om het doden van de poelkikker zoveel als mogelijk te voorkomen. Het winterhabitat wordt ongeschikt gemaakt door het afgraven van de bodem of door het rooien van vegetatie vanaf half april tot en met half oktober en buiten de periode wanneer de poelkikker het winterhabitat gebruikt. Voorafgaand aan deze werkzaamheden dient in de periode van mei tot en half oktober een amfibieënscherm (zie beschrijving hierboven) te worden geplaatst rondom het winterhabitat.
Het afvissen gebeurt door de te dempen watergang in compartimenten op te delen en het waterpeil te verlagen. Vervolgens wordt de bagger op de kant gedraaid en door een ecoloog nagezocht op dieren (vissen, amfibieën, enz.). De dieren worden elders in bestaand leefgebied, welke geschikt is voor de soort uitgezet, dit betreft uiteraard géén leefgebied dat in een latere fase vergraven of gedempt wordt.
Voorafgaand aan de werkzaamheden wordt per uiterwaard ervoor gezorgd dat er: nieuw leefgebied wordt aangelegd of bestaand leefgebied behouden en beschikbaar blijft.
De in te richten permanente strangen en watergangen, als nieuw leefgebied voor de poelkikker, dienen een rijke oever- en onderwatervegetatie te hebben, hebben ondiepe (circa 25 cm diep) rijk begroeide en zon beschenen delen, hebben een oevertalud van 1:2–1:5 of flauwer, zijn waterhoudend van april tot en met september en zijn visarm (met name grotere vissen).

Voor wat betreft de voortplantingswateren verwacht u dat op basis van tabel 15.1 en afbeelding 15.1 circa 8 ha. wordt vergraven of gedempt van de circa 18 ha aan voortplantingswateren. Daarbij gaat u ervan uit dat de locaties: P1, P2, P4, P5, P12 en P13 geheel behouden blijven. De wateren op locaties P3, P7 en P9, worden vergraven of gedempt. Voor de locaties P6, P8, P10 en P11 geldt dat deze wateren gedeeltelijk blijven behouden. Door de sloten te dempen, voorafgaand aan het voorplantingsseizoen (of de toegang tot voortplantingswateren te blokkeren door een amfibie-werend scherm) beoogt u het doden van volwassen, larven en paddensnoeren in het voortplantingswateren te voorkomen.

De watergangen die worden gedempt of gedeeltelijk verloren gaan, en waarvoor eventueel compensatiemaatregelen worden uitgevoerd, zijn:
P3: bij de Hemelrijksche Waard worden de te dempen teensloten langs de dijk niet gecompenseerd omdat er volgens u geschikt voortplantingswater voor poelkikkers aanwezig blijft op die locatie.
De poelen in De Waarden (P6) en de watergang langs de teen van de dijk (P7) worden gecompenseerd door de realisatie van geulen langs de nieuwe meander. Eén van deze geulen ten zuiden/oosten van de toekomstige meander wordt minimaal één groeiseizoen (maart tot en met september) voorafgaand aan de het dempen van de poelen ingericht als geschikt leefgebied voor poelkikker.
Bij P8 verwacht u dat binnendijks alternatief leefgebied voor de poelkikkers aanwezig is. Derhalve wordt geen compensatie aangebracht voorafgaand aan het gedeeltelijk dempen van de watergang. Na afloop van de werkzaamheden wordt er een nieuwe watergang aangelegd met vergelijkbare afmetingen als de huidige watergang.

[35] Afb. 15.3, pg. 121, Activiteitenplan 3.0, 26 juni 2023

Bij P9 wordt binnendijks ter compensatie, minimaal één groeiseizoen (maart tot en met september) voorafgaand aan het dempen van P9, een nieuwe watergang aangelegd die geschikt is als leefgebied voor de poelkikker (en de grote modderkruiper). Hierdoor is het nieuwe water geschikt als voortplantingswater voor poelkikkers wanneer P9 wordt gedempt.
P10: De Vliet en de Grote Plas in het zuidoosten van de Diedensche Uiterdijk blijven behouden, maar worden gedeeltelijk aangepast. De zuidelijke oever van de Grote Glas blijft onaangetast, op deze locatie blijft volgens u voldoende voortplantingsgebied aanwezig voor poelkikkers. Bij werkzaamheden langs de Vliet wordt zoveel mogelijk eerst in het droge gewerkt, waarbij een dammetje het droge van de Vliet scheidt. Wanneer de overige delen zijn ingericht wordt het tussenliggende dammetje verwijderd door deze weg te trekken richting het nieuw gegraven deel.
Voor locatie P11 geldt dat er een gedeelte van het leefgebied van poelkikkers wordt gedempt tijdens de werkzaamheden. Van de aangetroffen wateren gaat een klein deel verloren door de werkzaamheden.

In het geval van de overige voortplantingswateren P1, P2 en P12 wordt niet gewerkt in deze wateren en ook niet binnen een straal van 10 meter van deze wateroppervlaktes. Ook bij P4, P5 en P13 wordt niet in het water gewerkt. Werkzaamheden zoals het plaatsen van een damwand of heavescherm gebeuren door middel van drukken of trillen met een slow-start methode.

Door de fasering in tijd en ruimte van de werkzaamheden beoogt u op basis van afbeelding 15.3 dat tijdens de uitvoering en door de compenserende maatregelen er voldoende voortplantingswateren behouden blijven. Van de overwinteringsplekken blijft 90% van het overwinteringshabitat behouden dat aanwezig is langs het dijktraject en op binnendijkse, buiten het plangebied permanent geschikte winterhabitat. Dit geschikte leefgebied bestaat uit nog niet vergraven en bestaand leefgebied en nieuw leefgebied dat recentelijk vergraven is. Door de uitvoeringswerkzaamheden en ondanks de mitigerende maatregelen verwacht u wel dat individuen worden verstoord en/of gedood en gaan gedeeltelijk voortplantingswateren en overwinteringsgebied verloren.

Na afronding van de werkzaamheden zijn de uiterwaarden en het leefgebied nabij de dijk weer heringericht met aandacht voor de habitateisen die de soort nodig heeft. Het betreft dan een zandig gebied met veel watergangen, conform afbeelding 15.2 en 15.3[36].
U beoogt dat in de permanente situatie er optimale condities aanwezig zijn voor dit dier. De gronden buitendijks worden verlaagd en de aanwezige kleilaag wordt verwijderd en vervangen door schone, schrale zandgrond. Deze zandige gronden zijn optimaal als land- en overwinteringshabitat omdat de poelkikker zich er gemakkelijk kan ingraven. Daarnaast worden op grote schaal nieuwe geulen (Lelyzones), meanders en geïsoleerde laagten aangelegd die geschikt zijn voor de voortplanting. In totaal[37] wordt in het kader van het project 6,7 km. extra geul aangelegd, met een totale oeverlengte van ca 13,5 km. en een relatief droog en zandige gebied met veel watergangen (zie afbeelding 15.2 en 15.3).

[36] Activiteitenplan 3.0, van 26 juni 2023

[37] Tabel 15.1, pg. 136, Activiteitenplan van 31 januari 2023

In de permanente situatie verwacht u geen verstoring door recreatie omdat de recreatieve routes (struinroutes) niet in de oevers lopen, enkel parallel aan de oevers op enige afstand hiervan.

Bij het intrillen van damwanden wordt de slow-startmethode gehanteerd bij start van de werkzaamheden wanneer er binnen 20 meter oppervlaktewater is waarin de poelkikker aanwezig is. Hierbij wordt de intensiteit van het trillen langzaam opgevoerd (minimaal over een periode van 10 minuten) waardoor er verstoring optreedt en de poelkikkers een veilig heenkomen zoeken. Zo wordt fysieke schade van individuen door trillingen voorkomen. In de bovenste laag van de bodem is sprake van een kleilaag die relatief slap is waar niet het maximale vermogen van de trilinstallatie wordt gebruikt. Hierdoor zijn de trillingen voor het opstarten ook niet zo intens als bijvoorbeeld nodig is voor diepere (harde) zandlagen.
Met de damwandstelling wordt altijd in één richting gewerkt waardoor de poelkikker in de tegenovergestelde richting een heenvlucht zoekt. Deze situatie (damwanden trillen binnen 20 meter) is alleen van toepassing bij wateren P1, P3, P4 en P10. In deze wateren is voldoende ruimte om te vluchten omdat de watergang zich verder strekt dan het traject van de damwanden en/of omdat er een voldoende ontwikkelde oeverzone is waar de poelkikker naar toe kan gedurende de trillingen. Het intrillen van damwanden en heaveschermen binnen 20 meter van oppervlaktewateren wordt uitgevoerd bij een watertemperatuur tussen de 0 en 25 graden Celsius.

De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. U houdt rekening met de kwetsbare periode van de poelkikker en u neemt in het kader van dempen van voortplantingswateren maatregelen om het doden van volwassen, larven en paddensnoeren in de voortplantingswateren te voorkomen. Daarnaast vindt er gedeeltelijke compensatie plaats van de gedempte wateren.
Binnen het plangebied is het gebied tussen de verschillende onderdelen van het habitat van belang voor de poelkikker: zowel tijdens de actieve periode tussen de voortplantingswateren maar ook op de overwinteringslocaties. Het dier is mobiel en kan in de schemering en ‘s nachts rondstruinen op zoek naar voedsel. Daarbij vindt er niet alleen migratie plaats tussen de overwintering- en voortplantingsplaatsen, maar ook dispersie van jonge exemplaren naar andere geschikte gebieden. Om doden en verwonden te voorkomen is het van belang dat tijdens de actieve periode vanaf de schemering niet meer wordt gewerkt.
Voor wat betreft de geluidsverstoring bij voortplantingsplaatsen is het niet inzichtelijk of de geluidsverstoring boven de huidige achtergrondgeluidbelasting uitkomt, met name gedurende de kooractiviteiten in mei en juni dient dit te worden vermeden.

Om doden en verwonden van poelkikkers tijdens de winterrust te voorkomen worden er geen werkzaamheden uitgevoerd in de periode november tot en met maart óf er worden amfibieënrasters geplaatst tussen het overwinteringsgebied en het werkgebied. Voor wat betreft het overwinteringsgebied neemt u maatregelen in het kader van fasering en tijd opdat het dier over voldoende overwinteringsplaatsen blijft beschikken. Ook in dit kader dient verstoring inzake het intrillen van damwanden te worden voorkomen binnen het leefgebied van poelkikkers. Naast het realiseren van een nieuwe watergang, geschikt als voortplantingsbiotoop voor de poelkikker, dienen er in de directe omgeving van de watergang voldoende schuilmogelijkheden (minimaal 40% watergang in de directe omgeving) aanwezig te zijn, geschikt als verblijfplaats en landhabitat voor overwinteringslocatie zoals

takkenrillen. De nieuwe compensatie watergangen dienen te voldoen aan de eisen van voortplantingswater en leefgebied voor de poelkikker. Dit dient te worden vastgelegd in het Ecologisch werkprotocol.

Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Met inachtneming van de door u voorgestelde en aanvullende maatregelen wordt voorkomen dat er een negatief effect ontstaat op de gunstige staat van instandhouding van de poelkikker. Desondanks gaat er door de werkzaamheden wel leefgebied en vaste rust- en verblijfplaatsen verloren.
Er is hierbij sprake van een overtreding van artikel 3.5, lid 2 en lid 4 waarvoor een ontheffing vereist is voor de poelkikker.

Gunstige staat van instandhouding poelkikker
De poelkikker komt vooral op de pleistocene zandgronden in de oostelijke en zuidelijke helft van het land voor. Daarnaast komt hij ook voor ook op laag-dynamische plaatsen in het rivierengebied en in agrarische kleipolders. Poelkikkers worden sinds midden jaren 70 van de vorige eeuw als aparte soort herkend in Nederland. De ontwikkelingen in de aantallen en in de verspreiding is lastig weer te geven. Hier bovenop komt ook nog het moeilijke onderscheid met de andere twee soorten groene kikkers. Ondanks deze beperkingen wordt aangenomen dat de stand van de poelkikker in Nederland stabiel is. Ook moet de soort hebben geprofiteerd van de waterkwaliteitsverbetering van de afgelopen jaren. De staat van instandhouding lijkt dan ook niet in gevaar te zijn.
Bij de poelkikker maken de aanwezige bastaard-kikkers onderdeel uit van de populatie. Als de omstandigheden gunstig zijn, kunnen uit nakomelingen van bastaardkikkers weer poelkikkers ontstaan.
Door het tijdelijke effect van de werkzaamheden en het aldus weer beschikbaar komen van leefgebied na afloop van de werkzaamheden, in combinatie met de verdere maatregelen, is het aannemelijk dat de soort in de omgeving van het plangebied aanwezig blijft. De gunstige staat van instandhouding van de poelkikker komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Instandhouding van de grote modderkruiper
Artikel 3.10, 1b Wet natuurbescherming

De grote modderkruiper is in het projectgebied aangetroffen, in de deelgebieden Dijk de Hemelrijkse Waard (G1), Ossekamp (G2), De Waarden (G3), en nabij de dijkversterking tussen Megen en Dieden (G5)[38].
De grote modderkruiper is aanwezig op 4 binnendijkse locaties: agrarische watergangen aan de teen van de dijk (G4 en G5), 2 binnendijkse poelen ten zuiden van Benedeneind (G1). Buitendijks gaat het om 1 oude watergang bij Kasteel Oijen en Ossekamp (G2) en enkele poelen in De Waarden (G3).

[38] Afbeelding 16.1, pg. 128 van het Activiteitenplan van 26 juni 2023

De onderzoeken hebben geen inzicht kunnen verstrekken in de exacte populatieomvang op deze locaties[39]. Wel naar de geschiktheid van het leefgebied binnen het plangebied en hoe dat ten opzichte van elkaar gelegen is. Het leefgebied van de grote modderkruiper betreft zowel winter- als zomerhabitat.

In het leefgebied van de grote modderkruiper vindt grondverzet plaats: graaf-, en dempingswerkzaamheden, plaatsen van een steunbeer, damwand of heavescherm.

In de binnendijkse poelen bij Dijk de Hemelse Waard (G1) worden in de wateren geen werkzaamheden uitgevoerd.
De watergang bij kasteel Oijen (G2) wordt over een lengte van 150 meter gedempt en wordt een brug met een duikerconstructiegeplaatst waarbij 20 m2 wateroppervlak tijdelijk wordt verstoord. Voor watergang G2 gaat een oppervlakte leefgebied van in totaal 0,11 ha verloren, de rest van deze watergang blijft onaangetast.
Op de locatie G3 worden de buitendijkse poelen met een oppervlakte van 0,84 ha. gedempt door de aanleg van een geul met strangen. Bij G4 en G5 worden de twee agrarische watergangen gedempt voor de aanleg van een steunberm tegen de binnendijkse zijde van de dijk. Hier gaat in totaal 0,53 ha. leefgebied van de grote modderkruiper verloren (G4: 0,47 ha. en G5: 0,06 ha.)

Door de werkzaamheden kunnen individuen worden gedood of gevangen en gaat het essentiële leefgebied van de soorten verloren. Er is dan ook sprake van een overtreding van verbodsbepalingen zoals genoemd in artikel 3.10, lid 1a en 1b van de Wet natuurbescherming.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in paragraaf 16.3. van het rapport 'Activiteitenplan Wet natuurbescherming – Meanderende Maas van 26 juni 2023. De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende.
De maatregelen die u voorstelt worden hieronder kort samengevat.
De algemene maatregelen zijn de volgende: indien leefgebied (watergangen) van grote modderkruiper moet worden gedempt, wordt in principe voorafgaand nieuw habitat gerealiseerd, ten minste één jaar van tevoren. Het nieuwe leefgebied heeft daardoor minstens één geheel groeiseizoen (maart tot en met oktober) om te ontwikkelen.
Voorafgaand aan werkzaamheden en/of het dempen van (delen) van de watergangen met grote modderkruiper, worden de grote modderkruiper door een ter zake kundige ecoloog afgevangen en verplaatst naar nieuwe (of tijdelijke) leefgebieden. Het wegvangen gebeurt door het afdammen van het te dempen gedeelte van de watergang. Hierna wordt het water geschoond met een open maaikorf. Het materiaal wordt op de oever gelegd en nagelopen op grote modderkruiper (en andere fauna). Het waterpeil wordt daarna verlaagd tot circa 15–20 centimeter. In het overige water wordt afgevist door middel van een schepnet of elektrisch vissen. Tenslotte wordt de bagger op de bodem machinaal verwijderd en op de oever uitgespreid zodat de ecoloog de overgebleven modderkuiper handmatig kan overzetten naar de te behouden watergang.

[39] J. Herder, Ravon: ook het gebruik van elektrisch vissen of het gebruik van fuiken is niet afdoende om een populatieomvang te kunnen bepalen.

De locaties van uitzetten en de aangetroffen en gevangen aantallen worden bijgehouden in een logboek.
Het afvangen wordt uitgevoerd buiten de kwetsbare periode van de grote modderkruiper, in de periode van september tot en met maart en indien er geen sprake is van vorst. Wanneer er sloten geschoond worden waarin grote modderkruiper voorkomt, dient dit gefaseerd in ruimte en tijd te gebeuren.

Voor wat betreft de in te richten permanente poelen en watergangen[40], beoogt u onder meer voor de aan te leggen geul in De Waarden (G3) en de verbreding van de watergang in de Ossekamp (G2) dat het overstromingsarm dient te zijn waarbij grote roofvissen geen stand kunnen houden in de watergang.
Ook gaat u in op het beheer van de nieuwe wateren, die niet-grootschalig en uniform geschoond of gebaggerd gaan worden, door elk jaar minimaal één-derde van de wateren ongeschoond te laten.

De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende.

Bij het ontwikkelen van nieuwe sloten en watergangen wordt een slibtransplantatie uitgevoerd met slib van de locaties van de te dempen sloten en door schoning van andere sloten waar geen modderkruiper of overige beschermde soorten voorkomen. Hierbij wordt plantmateriaal, zaad, wortels en modder verplaatst naar de nieuwe sloot. U beoogt hiermee dat de nieuw aan te leggen sloten binnen één jaar een geschikt habitat zijn voor de grote modderkruiper. Dit dient wel geborgd te zijn alvorens de grote modderkruiper wordt verplaatst naar deze nieuwe compensatielocaties. Er dient dan ook een jaar na aanleg van het nieuw te ontwikkelen leef-habitat voor de grote modderkruiper, te worden onderzocht of de kwaliteit te vergelijken is met de kwaliteit van de huidige locaties. Hieraan dient een 0-meting van de kwaliteit van de huidige locaties ten grondslag te liggen om de resultaten te kunnen vergelijken met de nieuw te ontwikkelen wateren.
Indien blijkt uit de resultaten dat de wateren zich niet voldoende kwalificeren als leefgebied voor een populatie grote modderkruiper, dienen aanvullende maatregelen te worden uitgevoerd. De resultaten dienen dan ook te worden overlegd aan RVO, alvorens de grote modderkruiper wordt gevangen en uitgezet naar de nieuwe locaties.
Het beheer betreft maatwerk en is afhankelijk van de grootte van de watergang. De beheermaatregelen dienen per locatie te worden opgenomen in het Ecologisch werkprotocol.

Daar het leefgebied van grote modderkruiper gedeeltelijk buitendijks komt te liggen in een waterrijk rivierverruimend gebied, is het wel van belang dat de grote modderkruiper ondanks de gewenste inundatie/overstromingsarm geen nadeel hiervan ondervindt. U verwacht dat dit minder dan 2 tot 3 maal per jaar zal plaatsvinden. Het is daarbij van belang dat de diepte van de nieuw aangelegde of verbrede compensatie-leefgebied voorkomt, dat roofvissen in de toekomst onderdeel kunnen gaan uitmaken van het leefgebied van de grote modderkruiper. De inrichtingsmaatregelen per locatie dienen dan ook te worden opgenomen in het Ecologisch werkprotocol.

[40] Afb.16.3, 16.4, 16.5, 16.6, 16.8 pg. 131 ev., Activiteitenplan van 26 juni 2023

De volgende tijdelijke compensatie maatregelen[41] worden genomen:
Voorafgaand aan de werkzaamheden wordt bij G4 in eerste instantie 1 aansluitende sloot in het leefgebied van de grote modderkruiper opgeschaald[42] naar 0,11 ha.
Grote modderkruiper die aanwezig is in de te dempen teensloten (omvang 0,47 ha.) wordt hier naar toe verplaatst (na een groeiperiode van de vegetatie). Door het uitvoeren van maatregelen verwacht u dat deze sloot voldoet aan het habitat van de grote modderkruiper. Onder meer wordt het te verbreden wateroppervlak naast de bestaande watergang aangelegd (oostzijde watergang zodat de onderhoudsplicht gescheiden blijft). De oever aan de oostzijde wordt ingericht als plas/dras zone (flauwe oevers en ondiepere delen). Voordat grote modderkruipers worden overgezet dient in het diepe deel van de watergang minimaal 10 cm bagger aanwezig te zijn. Daarbij wordt een groeiperiode voor de vegetatie aan van minimaal 1 groeiseizoen aangehouden.
Deze inrichting betreft een permanente inrichting, naast de nieuwe teensloten die worden aangelegd met een totale compensatie-omvang van 0,47 ha.

Daarnaast wordt grote modderkruiper verplaatst naar aansluitende teensloten waar al leefgebied van de grote modderkruiper is. Voor wat betreft de aansluitende teensloten blijkt dat het noodzakelijk is om de populatie op verschillende locaties uit te zetten vanwege de vereiste habitatcondities voor de grote modderkruiper.
Van de tijdelijke compensatie zijn de aantallen roofvissen en omvang grote modderkruiperpopulatie u niet bekend, maar u gaat ervan uit dat het een levensvatbare populatie grote modderkruiper betreft. Gezien de kwetsbare landelijke staat van instandhouding (niet gunstig/slecht) dient uit zorgvuldigheid te worden voorkomen dat een populatie tweemaal dient te worden verplaatst, waarbij dieren kunnen worden gedood of gemist. Daarnaast dient stress zoveel mogelijk te worden vermeden.

Er dient rekening te worden gehouden met de kwetsbare perioden van de grote modderkruiper. Werkzaamheden binnen het leefgebied van de grote modderkruiper waarbij verstoring middels trillingen plaatsvindt zoals het plaatsen van een steunbeer of heave-scherm dienen buiten de kwetsbare perioden plaats te vinden. U beoogt dat het afvangen kan plaatsvinden in de periode van september tot en met maart en indien er geen sprake is van vorst. Dit houdt in dat er ook tijdens de winterrust periode wordt gewerkt. Voorafgaand dient dan wel bekend te zijn waar de soort zich ophoudt in de diepere delen.

Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Met inachtneming van de door u voorgestelde en aanvullende maatregelen wordt voorkomen dat de werkzaamheden een verslechterende invloed hebben op de staat van instandhouding van de grote modderkruiper. Door de herinrichting van de uiterwaarden gaat het leefgebied van de grote modderkruiper verloren. Er is hierbij sprake van een overtreding van artikel 3.10, lid 1, sub b Wnb waarvoor een ontheffing vereist is voor de grote modderkruiper.

---

[41] Afb. 16.7, pg. 135, Activiteitenplan 3.0 van 26 juni 2023

[42] Afbeelding 16.5, 16.6, pg. 134, Activiteitenplan 3.0 van 26 juni 2023

Staat van instandhouding van de grote modderkruiper
De grote modderkruiper wordt verspreid door Nederland aangetroffen. De kustzone en de droge delen van de hogere zandgronden vormen hier een uitzondering op (BIJ12, 2017). Tegenwoordig is de soort alleen plaatselijk algemeen. De staat van instandhouding wordt beoordeeld als 'ongunstig slecht' op zowel landelijk als regionaal niveau (Arcadis, 2018). De lokale staat van instandhouding is onduidelijk door een gebrek aan gegevens. Door het tijdelijke effect van de werkzaamheden en compensatie van leefgebied in combinatie met de verdere maatregelen, is het aannemelijk dat de lokale staat van instandhouding niet wordt verslechterd, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

<u>Instandhouding van de das</u>
Artikel 3.10, lid 1b Wet natuurbescherming

De das is in het plangebied aangetroffen. Er bevinden zich territoria in de Diedensche Uiterdijk, De Waarden en Ossekamp, kasteel Oijen en omgeving, Maasbommel en Appeltern.
In het zuidelijke deel van de Diedensche Uiterdijk (1 en 2) bevindt zich 1 territorium met maximaal 3 dieren. De burchten bevinden zich in de bosschage nabij de Tv-toren[43] en buiten het plangebied. De dassen foerageren zowel in de uiterwaarden als binnendijks (buiten het plangebied).
Een tweede territorium bevindt zich in het noordelijke deel van de Diedensche Uiterdijk. Deze familie bestaat uit 6 tot 10 dassen. De hoofdburcht bevindt zich in een maasheg en 3 burchten liggen verspreid in een akkeropgang, op een terp en de derde ligt buiten het plangebied. De dassen foerageren rondom de hoofdburcht en binnendijks ten noorden van de Rulstraat en de Maasakkerstraat.
In de Waarden en Ossekamp (3) bevindt zich 1 territorium van 2 tot 3 dassen met 3 burchten waarvan 2 in de bosschage van de oude dijk[44] langs de oostkant van De Waarden en 1 in een oude maasheg naast een maisakker in de uiterwaarden. De das foerageert in de bosschage op de dijk waar veel sleedoorn, meidoorn en braam bevindt. Het foerageergebied bestaat buitendijks uit secundair foerageergebied.

Bij Kasteel van Oijen en omgeving (4) bevindt zich een grotere dassenburcht in de wal rondom de slotgracht. Hieromheen is kleinschalig cultuurlandschap binnendijks aanwezig, waar de das gebruik van maakt als foerageergebied.
In het RWZI Oijen (5) bevindt zich 1 territorium van de das in het noordelijke deel van de bosschage bij de RWZI. Op deze locatie is sprake van een hoofdburcht. Het foerageergebied van de dassen bevindt zich in de buitendijkse Hemelrijkse Waard en de binnendijkse landerijen en weilanden.
In Maasbommel (6) bevindt 1 territorium van de das met twee burchten, waarvan 1 in een bosschage langs de Maas. De tweede bevindt zich in een bosschage haaks op de Maas. Het gaat in totaal om een territorium met 2 tot 3 dassen. Het foerageergebied van de das zijn hier de weilanden en (mais)akkers buitendijks, maar ook binnendijks.

[43] ontmanteld i.o.v. calamiteitencommissie van het Waterschap in verband met hoogwater medio juli 2021

[44] Deze 2 burchten worden in het kader van hoogwaterveiligheid ontmanteld door het Waterschap. Een kunstburcht wordt aangelegd ter compensatie binnendijks.

In Appeltern (7) bevindt zich 1 territorium met maximaal 5 dieren en met meerdere burchten. Het foerageergebied bestaat uit het schiereiland zelf en de bosschages en akkers rond de Maasdijk.

De werkzaamheden in de deelgebieden bestaan uit grondverzet en graafwerkzaamheden met als resultaat verlaging van de uiterwaarden en de aanleg van waterhoudende geulen, meanders en stortstenen oevers. Het plaatsen van damwanden. Verder wordt tijdelijke werkwegen in de uiterwaard gerealiseerd, parallel aan de dijk voor het transport van grond en materieel. Tenslotte komen er locaties voor tijdelijke grondopslag en loswallen om grond te storten.
Het plangebied kent in de gebruiksfase ook een recreatieve functie; er worden nieuwe struinpaden aangelegd en een verhard fietspad bij Maasbommel.
U verwacht geen cumulatieve effecten van andere projecten op de werkzaamheden binnen het plangebied.[45]

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in paragraaf 6.5 van het rapport 'Activiteitenplan Wet natuurbescherming – Meanderende Maas van 26 juni 2023. De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende.
De maatregelen die u voorstelt worden hieronder kort samengevat. Een uitgebreide beschrijving van de maatregelen staan in het Activiteitenplan van 26 juni 2023.
U verwacht dat door de te nemen maatregelen er geen significante negatieve effecten in de territoria van das optreden bij Kasteel van Oijen en RWZI Oijen. Ook zijn territoria aanwezig grenzend aan het plangebied waarbij u geen effecten verwacht, zoals ten noorden van Appeltern, in de Gouden Ham bij Maasbommel en binnendijks tussen Demen en Dieden. U vraagt derhalve voor bovengenoemde territoria geen ontheffing aan.

U vraagt alleen ontheffing aan voor de territoria in de deelgebieden Diedensche Uiterdijk, De Waarden en Ossekamp, Maasbommel en Appeltern.

Gedurende de werkzaamheden is er tijdelijk minder foerageergebied beschikbaar. Dit komt door de aanleg van een waterhoudende geul, meanders, de werkzaamheden aan de dijk en de uiterwaardverlaging. U gaat hierbij in op de volgende effecten en maatregelen:
Voor wat betreft de fasering van de werkzaamheden het daarmee benodigde ruimtegebruik beoogt u om minimaal 66% van het foerageergebied te behouden voor de das. Als absolute ondergrens wordt 50% gehanteerd. Daarbij wordt monitoring toegepast en het bijvoeren van de das.
Voor wat betreft de monitoring: monitoring wordt uitgevoerd voorafgaand aan de periode waar er minder dan 66% foerageergebied beschikbaar is per territorium. Het doel hiervan is om het gedrag van de dassen te bepalen voordat er minder dan 66% foerageergebied aanwezig is. Deze monitoring wordt minimaal 1 maand voorafgaand aan de werkzaamheden gestart.

[45] Zie 6.3.3 Activiteitenplan 3.0, waaronder het verwijderen van burchten i.h.k.v hoogwaterveiligheid in de territoria Waarden en Ossekamp en Diedensche Uiterdijk.

U verwacht dat 66%, met als ondergrens 50%, behoud van foerageergebied met aanvullende maatregelen voldoende is om de huidige dassenpopulatie binnen het plangebied met voldoende voedselbeschikbaarheid te ondersteunen. U vergelijkt deze situatie met de hoogwaterstanden gedurende het jaar in de uiterwaarden. Waarbij gedurende bepaalde perioden delen van de uiterwaarden overstromen of drassig worden. Daarnaast gaat u ervan uit dat bij gunstige voedselsituaties 30 – 150 ha foerageergebied benodigd is per familie. U verwacht wel dat de dieren meer inspanning dienen te verrichten bij het foerageren. Maar met het nemen van maatregelen zoals bijvoeren en het monitoren of de dieren het aangeboden voedsel accepteren, verwacht u dat er geen sterfte zal plaatsvinden onder de dassen. Wel is het mogelijk dat er minder jongen worden geboren vanwege verminderde aanwezigheid van voedsel gedurende de uitvoeringswerkzaamheden.
In dit geval veroorzaken de werkzaamheden in de uiterwaarden en bij de dijk cumulatieve/extra effecten naast de hoogwaterstanden op het wegvallen van foerageergebied. Het uitvoeringsplan globaal is opgezet en detaillering van fasering en planning dienen per jaar te worden getoetst op de effecten, waarbij bijvoeren als maatregel nog niet is geborgd. Minimale behoud van 66% aan foerageergebied dient dan ook het uitgangspunt te zijn, waarbij monitoring wordt uitgevoerd, conform zoals beschreven in het activiteitenplan. Met dien verstande dat monitoring wordt toegepast met als uitgangspunt de huidige situatie (100%) naar 66% als ondergrens.

Voor het graven van heisleuven ten behoeve van het plaatsen van damwanden en tijdelijke werkwegen die over een bestaande dassenwissel liggen, mogen geen steile taluds (steiler dan 1:1) langs de randen van de werkwegen aanwezig zijn of andere verhogingen die niet passeerbaar zijn voor dassen.
Ná het realiseren van de damwand wordt op dezelfde dag een passeerstrook van een laag zand over de damwand aangebracht. Deze passeerstrook over de damwand heen wordt minimaal 1 meter breed en van taluds voorzien (zowel in de heusleuf als aan de randen) van minimaal 1:1. Daarnaast wordt binnen 25 meter van een bestaande wissel een extra passeerstrook aangelegd en na deze 25 meter wordt elke 100 meter voorzien van een passeerstrook. Daarnaast worden door u aanvullende maatregelen genomen om tijdelijke obstakels zoals tijdelijke greppels en grondwallen passeerbaar te maken.
Dassenwissels zijn van essentieel belang voor een das om zich te verplaatsen naar verschillende functies binnen zijn leefgebied. Het dient dan ook het uitgangspunt te zijn om deze wissels en geleidende groenelementen te vrijwaren van aantasting en obstakels. Daarnaast dienen bestaande struwelen en bosschage waar mogelijk te worden behouden. Dit dient in het Ecologisch werkprotocol te worden vastgelegd.

Bij het verwijderen van dassenburchten die in gebruik zijn als hoofdburcht (kraamverblijf) vindt de verwijdering plaats van juli tot en met november.
Voor wat betreft bijburchten of vluchtpijpen die niet in gebruik zijn als kraamverblijf kunnen ook in andere periodes van het jaar worden verwijderd wanneer deze voor een langere tijd (meer dan 2 maanden) met zekerheid niet in gebruik zijn.
Daarbij maakt u gebruik van cameravallen en daswerende maatregelen om te zorgen dat dassen niet in de verblijfplaatsen aanwezig zijn bij het vergraven.

Voor wat betreft de beschermingszone rondom een burcht:
U geeft aan dat de minimale verstoringsvrije afstand 20 meter betreft. Dit heb ik aangescherpt naar een minimale afstand van 30 meter, waar ik een aanvullend voorschrift voor heb opgenomen.
Gezien de aard van de werkzaamheden en de verstoring die dat met zich mee brengt, dient een verstoringsvrije afstand van 30 meter rondom de dichtstbijzijnde toegang van een burcht te worden aangehouden. Daarbij dient rekening te worden gehouden dat een burcht blijft te worden voorzien van een dichte dekking, waarbij binnen 30 meter de groenstructuren aanwezig blijven ter ondersteuning (wissels, nestmateriaal) van de ecologische functionaliteit van een (kraam-)burcht. Werkzaamheden binnen 30 meter dienen daarbij zo kort mogelijk overdag te worden uitgevoerd om te voorkomen dat het dier binnen blijft vanwege de aanwezige vreemde geuren en dit de ecologische functionaliteit van de burcht ondermijnt, dan wel dat het dier vlucht. Detaillering hiervan dient te worden toegelicht en onderbouwd in het ecologisch werkprotocol.

In geval van werkzaamheden die plaatsvinden op minder dan 30 meter van de meest dichtstbijzijnde toegang/pijp tot de dassenburcht, beoogt u dat te allen tijde gegarandeerd moet zijn dat het foerageergebied rondom de (hoofd)burcht bereikbaar is voor dassen. Dit betekent dat opslag van materieel en materiaal langs geleidende elementen waar dassen langs lopen niet toegestaan is gedurende de winterperiode tussen zonsondergang en -opkomst.

Voor wat betreft het globale uitvoeringsplan dient naast de fasering en planning met betrekking tot het ruimtebeslag:
Ook rekening te worden gehouden met de optische, licht en geluidsverstoring en trillingen nabij de vaste verblijfplaatsen. In dit kader dienen dan ook aanvullende maatregelen te worden genomen om directe verstoring te voorkomen opdat de ecologische functionaliteit van de vaste verblijfplaatsen gewaarborgd blijft. Gedurende de kwetsbare periode dienen er geen werkzaamheden binnen 75 meter van de vaste verblijfplaatsen plaats te vinden. Wissels, ingangen van vluchtpijpen en burchten dienen gevrijwaard te zijn van verlichting of lichtverstrooiing. Daarnaast dienen gedurende de uitvoering van werkzaamheden maximaal geluids-gedempt materieel en funderingstechnieken voor zowel induwen als intrillen als aanvullende maatregelen te worden ingezet binnen een afstand van 75 meter van een burcht, om verstoring te voorkomen opdat de ecologische functionaliteit van een burcht niet wordt beschadigd. Dit dient te worden vastgelegd in het Ecologisch werkprotocol.

Hoogwaterplaatsen worden gerealiseerd binnen het plangebied voor de das:
Daarbij dienen in het kader van de rivierverruiming meerdere hoogwaterplaatsen per territorium te worden gerealiseerd. Met de realisatie van de waterrijke uiterwaarden, komen er obstakels voor de das om zich vrij te kunnen verplaatsen zoals voorheen, naar de essentiële functies binnen zijn territorium. Door het aanleggen van natuurvriendelijke oevers en faunaoversteekplaatsen/bruggen over geulen met geleidend groen, in het verlengde van de locaties van de wissels, blijft de ecologische functionaliteit van de vaste verblijfplaatsen behouden.

Permanente effecten foerageergebied:
Door de rivierverruimende maatregelen gaat een vluchtpijp en in de gehele Diedensche Uiterdijk 10,86 ha (1.07 ha primair en 9.79 ha secundair)

foerageergebied permanent verloren; in het zuidelijke territorium gaat het om 9.26 ha afname secundair foerageergebied en 1.07 ha primair foerageergebied. Na afronding van de werkzaamheden wordt een oppervlakte van 110 ha welke nu secundair foerageergebied is, omgevormd in bos en verruigd gras met begrazing.
In het noordelijke territorium gaat het om 0,53 ha afname secundair foerageergebied. Daarbij wordt 29 ha welke nu secundair foerageergebied is, omgevormd in bos en verruigd gras met begrazing.
In de Waarden en Ossekamp gaat van het aanwezige foerageergebied 15,65 ha (15,5 ha secundair en 0,15 ha primair foerageergebied) permanent verloren. Met het behoud van een gedeelte van bestaand struweel op de dijk, het te behouden foerageergebied ter plaatse van de *zelfrealisatie* in De Waarden en de aanwezigheid van foerageergebied binnendijks, verwacht u geen significante effecten op het foerageergebied. Daarnaast gaat u ervan uit dat aansluitend aan het huidige foerageergebied potentieel foerageergebied aanwezig is (westelijk deel van De Waarden en binnendijkse delen). Dit is in de huidige situatie niet in gebruik door das maar volgens u wel geschikt en bereikbaar als foerageergebied.
Bij Maasbommel gaat circa 1,9 ha foerageergebied permanent verloren (1,1 ha primair en 0,8 ha secundair leefgebied). Een oppervlakte van 2.6 ha welke nu secundair foerageergebied is wordt omgevormd in gras en akker. Ten oosten van het aangetroffen foerageergebied van de das is in de uiterwaard nog potentieel geschikt foerageergebied aanwezig (circa 7 ha).
Bij het schiereiland Appeltern vindt een drempelverlaging plaats waarbij het gehele schiereiland wordt verlaagd. Daarbij gaat 1 hoofdburcht en 4 pijpen en 0,9 ha primair foerageergebied permanent verloren. Door de aanleg van een kunstburcht zorgt u ervoor dat 1,6 ha primair foerageergebied beschikbaar wordt voor das dat in de huidige situatie nog niet in gebruik is. Voor de overige oppervlakte op het schiereiland (circa 3 ha) geldt dat dit tijdelijk ongeschikt blijft als foerageergebied maar na de uitvoering primair foerageergebied wordt. U verwacht dat er een afname van 10% primair foerageergebied is. Door de aanleg van een kunstburcht neemt dit weer toe met 8%.

U beoogt om het permanente verlies van foerageergebied deels te compenseren met het omvormen van secundair naar primair foerageergebied middels het aanleggen van graslanden, verruigd gras met begrazing, heggen en ooibos. Daarbij gaat u ervan uit dat het afgraven van foerageergebied behoudens de rietmoerassen en waterhoudende geulen, na 1 tot 2 groeiseizoenen weer als foerageergebied door de das in gebruik kan worden genomen. U gaat er dan wel van uit dat het dier meer inspanning dient te verrichten om regenwormen (hoofdbestanddeel voedsel) te vinden. Daarnaast verwacht u dat de das aanvullende compensatie kan vinden in aangrenzend foerageergebied waaronder de zelfrealisatiegebieden. Deze gebieden worden tot dusver niet door das gebruikt als foerageergebied:
Monitoring moet uitwijzen dat de inrichtingsmaatregelen het verlies van de huidige foerageergebieden en voedselbronnen compenseren, met regenwormen als hoofdbestanddeel. Daar het uitvoeringsplan globaal is en de fasering in tijd en ruimte nog gedetailleerd dient te worden uitgewerkt in het Ecologisch werkprotocol. Dient een plan van aanpak qua monitoring te worden opgesteld om het effect van de maatregelen voor de staat van instandhouding te borgen.

Nieuw aan te leggen infrastructuur zoals fietspaden en struinroutes worden op een afstand van minimaal 50 meter aangelegd van de dichtstbijzijnde toegang tot de

dassenburcht. Daarnaast dienen maatregelen getroffen te worden die (onbevoegde) betreding en aantasting van burchtlocaties voorkomen.
De werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd dan wel te worden begeleid door (een) ecologisch deskundige(n) op het gebied van de das.

Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Met inachtneming van de door u voorgestelde en aanvullende maatregelen wordt daarmee op een zorgvuldige wijze met de aanwezigheid van de das omgegaan door onder meer het aanbieden van een alternatieve verblijfplaats en maatregelen opdat de das voldoende voedselaanbod behoudt.
Aangezien wel verblijfplaatsen in functionaliteit worden aangetast, is hierbij sprake van een overtreding van artikel 3.10, lid 1, sub b Wnb waarvoor een ontheffing vereist is voor de das.

Staat van instandhouding
De dassenpopulatie heeft zich in ons land de laatste decennia goed weten te herstellen na een dieptepunt in de jaren 1980. Wel blijft de populatie als gevolg van onder meer de verkeersintensiteit onder druk te staan. De das is langs de Meanderende Maas talrijk aanwezig met gestage uitbreiding van het areaal en de samenhang van het areaal langs de Beneden Maas en met andere deelpopulaties (rivierduinen Gelderland, Maashorst). Het is mogelijk dat er gedurende de werkzaamheden minder jongen worden geboren door een tijdelijke achteruitgang in foerageergebied. Omdat dit slechts een tijdelijk effect is, de huidige staat van instandhouding gunstig is en er sprake is van een positieve populatietrend, wordt de gunstige staat van instandhouding behouden. Het is dan ook aannemelijk dat de soort in de omgeving van het plangebied aanwezig blijft. De gunstige staat van instandhouding van de das komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Andere bevredigende oplossing
Locatie
De reden voor het versterken van de dijk tussen Ravenstein en Lith is omdat de dijk niet voldoet aan de landelijke veiligheidsnormen, zoals die zijn vastgesteld in 2017. Het niet uitvoeren van de werkzaamheden is geen optie vanwege de risico's voor de bevolking. Daarnaast vormt het plan ook een onderdeel van een groter plan voor rivierverruimende maatregelen, die nodig zijn voor de waterstandsdaling bij acuut hoogwater en voor de toekomstbestendigheid van de hoogwaterveiligheid. Het niet uitvoeren van dit plan op deze locatie is om deze reden geen reëel alternatief.

Ontwerp
Het project Meanderende Maas tussen Ravenstein en Lith is primair gericht op de kernopgaven dijkversterking, rivierverruiming (veiligheid) en grootschalige natuurontwikkeling (Natuurnetwerk Brabant). Deze drie kernopgaven zijn in elkaar verweven en niet los van elkaar te koppelen. Bij het gehele ontwerp wordt het principe van natuurinclusief ontwerpen gehanteerd. Hierbij wordt al vanaf het begin van een project rekening gehouden met de natuur om deze zo veel mogelijk te beschermen en de biodiversiteit te bevorderen.

In het Projectplan Waterwet dijken en Projectplan Waterweg rivier zijn deze keuzes ook beschreven. Het gaat dan over de hoofdlijnen, ook hiervoor geldt dat de basis het natuur inclusieve ontwerp is. Voor wateren niet in beheer van Rijkswaterstaat zijn watervergunningen aangevraagd bij de waterschappen. Deze baseren zich ook op het ontwerp waarvan in het MER de effecten zijn beschreven.

Het project de Meanderende maas is natuur inclusief ontworpen, inclusief de aanlegfase. Er is gezocht naar een optimale afstemming tussen alle belangen en de verschillende waarden, waaronder de natuurwaarden. In de Milieu effect rapportage (MER) is die meest optimale optie beschreven. Bepaalde alternatievenafwegingen en ontwerpkeuzes zijn wel onderbouwd in het MER. Ook in het activiteitenplan is dit voor een aantal onderdelen (waar dat nodig was) nader onderbouwd in de alternatieven afweging waarom deze keus is gemaakt elke welke alternatieven er zijn.

Bij het vaststellen van het plan is altijd afgewogen of een functie behouden kan worden, en zo niet, waar deze gecompenseerd kan worden en of er meekoppelkansen zijn ten gunste van soorten. Bij uitvoering wordt rekening gehouden met soorten. Gezien de te behalen doelstellingen en de omvang van het project (uitvoeringstechnisch) zijn er qua locatie geen reële alternatieven die gunstiger uitpakken voor de beschermde soorten. Alternatieve voorzieningen worden zo dicht mogelijk bij oorspronkelijke verblijfplaatsen gerealiseerd waar dat kan.

Planning
Het project Meanderende Maas heeft als aanleiding dat de dijk tussen Ravenstein en Lith niet voldoet aan de veiligheidsnormen zoals die in 2017 landelijk zijn vastgesteld. De versterkingsopgave voor dit dijktraject is groot mede vanwege de klimaatontwikkeling en de bescherming van 270.000 inwoners en meerdere miljarden aan bedrijfskapitaal. Daarom is dit project als urgent project opgenomen in het hoogwaterbeschermingsprogramma en versneld gestart. Er is daarmee een maatschappelijk belang om de dijk op dit traject tijdig te laten voldoen aan de normen. Het hoogwater in 2021 heeft het belang van een voortvarende aanpak van de waterveiligheid nogmaals bevestigd.

Om die reden wordt er dan ook het hele jaar doorgewerkt, zoveel als mogelijk is rekening houdend met de kwetsbare periodes van de aanwezige beschermde soorten.
Naast de krappe uitvoeringstijd bestaat het werk voor een groot deel uit het installeren van damwandconstructies; er moet 19 kilometer damwand aangebracht worden. Het installeren van de damwanden is leidend in de planning. Direct na het aanbrengen van de damwanden moet het grondwerk worden uitgevoerd en na het grondwerk wordt de dijk afgewerkt en worden de nieuwe verhardingen aangebracht. De werkzaamheden moeten worden uitgevoerd in dit treintje zodat overlast voor de omgeving en natuur beperkt blijft, en de dijk minder lang openligt in verband met veiligheid. Om de planning te halen wordt op twee fronten met twee machines damwanden geïnstalleerd.

Om deze planning te halen wordt er gestart op een locatie waar de raakvlakken met andere aspecten zo beperkt mogelijk zijn. Ter hoogte van de Diedensche Uiterdijk en dijksectie 3 bevinden zich minder woningen en is het raakvlak met kabels en

leidingen minder complex. Een ander argument om op deze locaties te starten is het feit dat de benodigde grond voor de dijkversterking direct naast deze dijktrajecten ligt; ze grenzen namelijk langs de uiterwaarden. Hierdoor zijn de transportafstanden ook kleiner en minder verstorend. Daarnaast is de start van de werkzaamheden gekozen in een gebied met relatief weinig damwand zodat het grondwerk het damwandwerk niet te snel opvolgt.

Als laatste is het beperken van het werkfront, dat wil zeggen, het stuk dijk waaraan gewerkt wordt en 'openligt', een eis vanuit waterveiligheid. Er kan niet willekeurig aan een deel van de dijk worden gewerkt, hierdoor wordt het treintje onderbroken en wordt de uitvoeringstijd niet gehaald, er is dan ook meer verstoring naar omgeving en natuur. Het op een andere locatie beginnen met de werkzaamheden is daarom geen haalbaar alternatief.

Een overzicht van de planning per deelgebied staat in het 'Activiteitenplan Meanderende Maas' in tabel 4.1, en de fasering ervan op kaart aangegeven in figuur 4.12 op dezelfde pagina.

De werkzaamheden aan de dijk worden in één werkvak (zie gefaseerde aanpak paragraaf 4.3) afgerond en opgeleverd om zo de overlast tot een minimum te beperken. De rivier en uiterwaardmaatregelen worden parallel ontgraven voor de kleibehoeftes voor de versterking van de nabijgelegen dijksecties en voor afzet naar de markt. Hierdoor kan min of meer gezegd worden dat de dijkversterking in hoofdzaak de planning en de fasering van de rivier en uiterwaardmaatregelen bepaalt.

Effect op beschermde soorten
In paragraaf 2.2 van het 'Activiteitenplan Wet natuurbescherming, project Meanderende Maas' staat dat door de planning overtredingen kunnen worden voorkomen door zoveel als mogelijk rekening gehouden met beschermde soorten door de werkzaamheden buiten de kwetsbare periodes uit te voeren, of door te voorkomen dat dieren aanwezig zijn op een locatie gedurende een bepaalde periode. In geval het niet mogelijk is om negatieve effecten volledig te voorkomen door het nemen van mitigerende maatregelen, zijn compenserende maatregelen noodzakelijk. De maatregelen hangen af van de uit te voeren werkzaamheden, en van de aanwezige soorten, aantallen en functies van deze soorten. Er wordt uitsluitend ontheffing aangevraagd voor het overtreden van verbodsbepalingen, die ondanks het nemen van mitigerende maatregelen niet kunnen worden voorkomen.

Alternatievenafweging werkzaamheden
Intrillen of induwen van damwanden
Het aanbrengen van damwanden of heaveschermen heeft als doen de stabiliteit van de dijk te verbeteren of onderstroming van de dijk (piping) te voorkomen, of een combinatie van deze twee factoren. Voor het aanbrengen van deze constructie kunnen verschillende methoden worden toegepast; het intrillen of het induwen van damwanden/heaveschermen. Het verschil tussen de twee methoden is dat intrillen een grotere geluidsverstoring kent dan induwen, het intrillen van damwanden/heaveschermen is daarnaast wel sneller.
Op sommige locaties is het geotechnisch niet mogelijk om damwanden in te duwen en zo de geluidsverstoring op bijvoorbeeld nestlocaties van uilen te verminderen of voorkomen. Dit komt omdat de bodem te hard is, damwanden vervormen door de

kracht die wordt toegepast waardoor de damwanden niet goed in elkaar passen. Dit heeft als gevolg dat de dijk niet veilig is. Om deze reden is het nodig om in dit geval damwanden in te trillen.

Aanleg geul Diedensche Uiterdijk
Het aanleggen van de geul op een andere locatie vormt geen reëel alternatief. Naast dat de toekomstige geul van oorsprong hier zijn oude loop heeft, is deze locatie ook de optimale locatie om als secundaire stroombaan en waterretentie te functioneren bij hoog water. Om deze reden is de aanleg van de geul locatie gebonden en zijn er geen alternatieven die gunstiger uitpakken voor de beschermde soorten.

Aanleg geul De Waarden
De aanleg van de geul in De Waarden wordt gedaan op de locatie waar voorheen een geul aanwezig was. Hier is al een natuurlijke laagte in het landschap, de aanleg van de geul zorgt hier voor retentie van water, en is gezien de reeds aanwezige laagte daarmee de meest geschikte plek.
De geul op een andere locatie aanleggen is ook geen reëel alternatief, de andere locatie is vanwege de hogere ligging niet geschikt voor de aanleg van een geul, en aan de andere zijde ligt de dijk waar logischerwijs geen geul ontwikkeld kan worden.

Schiereiland Appeltern
Voor de compensatie van het foerageergebied van de bever zijn twee alternatieven bekeken. Het aanleggen van een geul met begroeiing aan de oevers in de uiterwaard en het aanleggen van extra rabatten in het water ten noorden van het schiereiland. Aan de oevers van de geul/rabatten zou dan houtige vegetatie komen die als foerageergebied kan dienen.
Uit de beschouwing van deze alternatieven blijkt dat er een te hoog opstuwend effect van het water is door het aanleggen van rabattenbossen of een geul met begroeide oevers. Hiermee wordt het effect van de maatregel op het schiereiland (verwijderen bos en verlagen maaiveld) tenietgedaan. Ook op andere locaties langs de oever van de Maas binnen het plangebied heeft het aanbrengen van houtige vegetatie een te groot opstuwend effect, het aanleggen van houtige vegetatie is daarnaast in strijd met de vegetatielegger van Rijkswaterstaat.

Voor wat betreft de planning wordt op het schiereiland bij Appeltern pas eind 2027 gestart met de werkzaamheden en worden deze afgerond in Q2 2028. In de Diedensche Uiterdijk wordt op termijn nieuw leefgebied gerealiseerd door de aanleg van geulen. Het is echter niet te zeggen of er in 2028 al genoeg potentieel leefgebied is gerealiseerd zodat de beverfamilie uit Appeltern hier zijn toevlucht kan zoeken. Bij start werkzaamheden in eind 2027 zijn delen van de Diedensche Uiterdijk al wel gerealiseerd alleen is niet zeker of dit voldoende oppervlakte is en of hier al voldoende vegetatie is gegroeid. Het deelgebied Appeltern is in de planning van het project al zo ver mogelijk naar achteren geschoven. Verder naar achter schuiven (dat wil zeggen buiten de huidige looptijd van het project Meanderende Maas en dus na de afronding van de Diedensche Uiterdijk) is geen realistisch alternatief. Hier geldt dat de waterstandsdaling die wordt gerealiseerd door de werkzaamheden bij Appeltern van belang is en niet eindeloos vooruitgeschoven kan worden.

Er worden in het Activiteitenplan onder paragraaf 19.2 nóg enkele locaties en ruimtelijke ingrepen beschreven, die volgens u ook niet op een andere locatie en werkwijze kunnen worden uitgevoerd.

Belang

U heeft ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van het belang genoemd in de artikelen 3.8, lid 5, sub b van de Wet natuurbescherming 'de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten'.

Volksgezondheid of openbare veiligheid (of andere dwingende redenen van groot openbaar belang)
Het project dient als belangrijkste doel de volksgezondheid en openbare veiligheid door het beschermen tegen hoogwater. Door klimaatverandering zal extreme droogte worden afgewisseld met hevige regenval en een grotere kans op hoogwater in de grote rivieren. Het gevolg is dat het huidige waterbeheer onvoldoende garantie geeft voor veiligheid van inwoners in Nederland in de toekomst. In het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is het dijktraject Ravenstein-Lith opgenomen als één van de meest urgente dijktrajecten om te versterken.

In het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT)-onderzoek Ravenstein-Lith (september 2016) is onderzocht of rivierverruiming en gebiedsontwikkeling in combinatie met dijkversterking kansrijk zijn in dit gebied. Hieruit bleek dat deze combinatie sterk bijdraagt aan de waterveiligheid en kansen biedt aan ontwikkeling van economie, recreatie, cultuurhistorie en natuur. De kracht zit in de combinatie van effectieve maatregelen dicht bij de Maas en het herstellen van de landschappelijke en natuurlijke betekenis van de oude natuurlijke meanders. Op basis van deze conclusies is in 2017 de Verkenning voor het project Meanderende Maas gestart. In de Verkenning is gewerkt aan een lange termijnvisie voor het gebied én aan een integraal maatregelenpakket voor de periode tot 2028, het jaar dat geldt als mijlpaal voor de afronding van het project. De dijkversterking moet in 2025 afgerond zijn.

Afstemming binnen de maas-brede context
De Meanderende Maas staat niet op zichzelf. In het stroomgebied van de Maas worden op verschillende plekken maatregelen getroffen om de waterveiligheid te verbeteren om zo voorbereid te zijn op de toekomst. Het project Meanderende Maas is onderdeel van een brede voorkeursstrategie voor de Maas, die op zijn beurt weer onderdeel is van het Nationale Deltaprogramma. De strategie voorziet in een krachtig samenspel tussen dijkversterking en rivierverruiming om zo te voldoen aan de normen voor hoogwaterveiligheid en in te spelen op klimaatverandering. Meanderende Maas is één van de projecten voor de korte termijn uit het Regionaal Voorstel Maas (2016), waar door de regio en de minister - in het Bestuurlijk Overleg MIRT - is afgesproken een verkenning voor te starten.

De Maaspartners (Rijk en aan de Maas gelegen provincies, waterschappen en gemeenten) werken samen aan een plan van aanpak voor de lange termijn voor de gehele Maas. In deze zogenaamde 'Adaptieve Uitvoeringsstrategie Maas' (AUM) wordt de voorkeursstrategie verder uitgewerkt in pakketten met rivierverruimende maatregelen, die vooral langs de bedijkte Maas voor 2050 kunnen leiden tot lagere waterstanden bij hoogwater. Dit leidt tot een robuuster riviersysteem en daardoor hoeven dijken minder te worden opgehoogd.

Boven- en benedenstrooms van de Meanderende Maas wordt dus op verschillende locaties aan rivierverruimende maatregelen gewerkt. Samen leiden ze tot minder hoge waterstanden bij piekafvoeren op de Maas, tot meerwaarde voor het gebied en synergie met andere opgaven. In het project Meanderende Maas is rekening gehouden met de effecten van een aantal van deze mogelijke, toekomstige maatregelen op de waterstand. Dit speelt ook een rol bij het bepalen van het definitieve dijkontwerp (Provincies Gelderland en Noord-Brabant, 2020).

Gelet op het voorgaande ben ik van oordeel dat het belang 'de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten' voldoende is om de negatieve effecten op de ransuil, buizerd, roek, ruige dwergvleermuis, gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis en gewone grootoorvleermuis, de bever, de poelkikker, de das en de grote modderkruiper, die als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, te rechtvaardigen.